

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«НОРМОПРОЕКТУВАЛЬНА ТЕХНІКА ТА ДЕРЖАВНА
РЕЄСТРАЦІЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ»

Харків – 2020

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«НОРМОПРОЕКТУВАЛЬНА ТЕХНІКА ТА ДЕРЖАВНА РЕЄСТРАЦІЯ
НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ»**

(ступінь «Магістр»
спеціальність
081 «Право»)

Харків – 2020

Навчально- методичний посібник для практичних занять та самостійної роботи з початкової дисципліни «Нормопроектувальна техніка та державна реєстрація нормативно-правових актів» (ступінь «Магістр» спеціальність 081 «Право») / С. Г. Серьогіна, М. О. Петришина, А. С. Чиркін, І. І. Бодрова, О. Ю. Лялюк та ін. – Х.: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2020. – 70 с.

Укладачі: С. Г. Серьогіна – тема 1,
М. О. Петришина – тема 2, 6,
А. С. Чиркін – тема 10,
І. І. Бодрова – тема 3,
О. Ю. Лялюк – тема 8 ,
С. В. Болдирєв – тема 7 (спільно з Бодровою І. І.),
Т. В. Стешенко – тема 5,
К. Є. Соляник – тема 4 (спільно з Петришиною М. О.),
А. О. Муртіщева – тема 9,
О. С. Шутова – тема 11 (спільно з Омелько І. І.),
О. О. Фролов – тема 12,
І. І. Омелько – тема 13 (спільно з Фроловим О. О.).

*Рекомендовано до видання кафедрою державного будівництва
університету (протокол № 2 від 07.09.2020 р.).*

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2020 р.

1.ВСТУП

Нормопроектувальна техніка та державна реєстрація нормативно-правових актів є вибірковою навчальною дисципліною. Мета навчальної дисципліни «Нормопроектувальна техніка та державна реєстрація нормативно-правових актів» полягає у тому, що вона дає теоретичні і прикладні знання про теорію нормотворчості, нормопроектувальну техніку, формує навички з підготовки і прийняття різних видів нормативно-правових актів, а також порядку державної реєстрації нормативно-правових актів.

Теорія нормотворчості та нормопроектувальної техніки, а також законодавче закріплення питань нормотворчої діяльності, у тому числі у сфері державної реєстрації нормативно-правових актів, є основою нормотворчості як правової форми реалізації державної правової політики, гарантією й умовою забезпечення законності і правопорядку, захисту прав та свобод людини і громадянина, розбудови України як європейської держави.

В умовах активізації нормотворчої діяльності в Україні все більше уваги приділяється якості нормативно-правових актів. Актуальною проблемою сьогодення є недосконалість, надмірне розгалуження, а іноді й суперечливість чинних нормативно-правових актів. Ситуація, що склалася негативно впливає на процес реалізації прав та виконання обов'язків усіма суб'єктами суспільних відносин, на розвиток України як правової держави. Останнє, зокрема, обумовлює врахування в процесі нормотворчості принципу законності, що забезпечує дотримання та виконання законів. Вихідною настановою цього принципу є верховенство закону, що передбачає основне місце закону в системі нормативно-правових актів і відповідність підзаконних актів закону. Це положення знайшло своє відображення, зокрема, у ст. 117 Конституції України, яка передбачає, що нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади підлягають реєстрації в порядку, встановленому законом й інших актах, які встановлюють обов'язковість, порядок та умови державної реєстрації нормативно-правових актів.

Навчальна дисципліна має важливе значення для підготовки юристів, оскільки сприяє розширенню загального та професійного світогляду, допомагає оволодіти необхідною сумою знань з теорії нормотворчості і основними правилами, прийомами і засобами нормопроектувальної техніки, а також знаннями практичних проблем нормотворчості і вмінням застосовувати методику підготовки нормативно-правових актів, проведення правової експертизи, а також державної реєстрації нормативно-правових актів.

В навчальному курсі розкриваються питання щодо теоретично-правових засад нормотворчості в Україні, змісту та сутності нормопроектувальної техніки, основних правил, прийомів та засобів нормопроектувальної техніки,

порядку здійснення експертизи нормативно-правових актів, порядку та процедури державної реєстрації нормативно-правових актів, набрання ними чинності та їх систематизації.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Нормопроектувальна техніка та державна реєстрація нормативно-правових актів» студенти повинні:

– **знати** категоріальний апарат теорії нормотворчості, нормопроектувальної техніки; основні тенденції розвитку нормопроектувальної техніки в Україні; вимоги, що ставляться до різних видів нормотворчого процесу, а також до змісту, структури і форми нормативно-правових актів; методика проведення правової та інших видів експертиз; порядок та умови здійснення державної реєстрації нормативно-правових актів та порядок ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів; порядок набрання чинності нормативно-правовими актами; поняття, цілі та значення систематизації законодавства у процесі правового регулювання суспільних відносин;

– **вміти** використовувати отримані знання з теорії нормотворчості, нормопроектувальної техніки та порядку державної реєстрації нормативно-правових актів; послідовно і логічно викладати інформацію у текстах нормативно-правових актів; правильно розташовувати реквізити у нормативно-правових актах; правильно використовувати юридичні терміни та конструкції у текстах актів; аналізувати типові помилки, що виникають при написанні текстів та виборі форми нормативно-правових актів, а також визначати способи їх усунення; самостійно орієнтуватися в системі законодавчих актів, що регламентують суспільні відносини у сфері нормотворчості та державної реєстрації нормативно-правових актів.

Для полегшення сприйняття матеріалу до навчального посібника включено словник основних понять та термінів, що використовуються у сфері нормопроектувальної техніки та державної реєстрації нормативно-правових актів.

2.ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема	Всього годин	У тому числі		
		Лекції	Практичні заняття	Самостійна Робота
Нормопроектувальна техніка та державна реєстрація нормативно-правових актів як навчальна дисципліна	7	1	2	4
Теоретично-правові засади нормотворчості в Україні	10	2	2	6
Правова природа нормативно-правових актів, їх класифікація	8	2	2	4
Нормопроектувальна техніка, її зміст та елементи	10	2	2	6
Правила формування змісту нормативно-правового акту	10	2	2	6
Система структурних одиниць нормативно-правового акту. Реквізитні вимоги до нормативно-правового акту	8	2	2	4
Мова і стиль нормативно-правового акту	10	2	2	6
Юридична термінологія	10	2	2	6
Помилки при використанні правил і засобів нормо-проектувальної техніки та способи їх усунення. Правова експертиза проектів нормативно-правових актів	10	2	2	6
Антикорупційна експертиза нормативно-правових актів	10	2	2	6
Порядок державної реєстрації нормативно-правових актів	9	1	2	6
Порядок ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів	9	1	2	6
Опублікування та набрання чинності нормативно-правовими актами. Систематизація нормативно-правових актів	9	1	2	6
Разом:	120*	22	26	72

ЗАТВЕРДЖЕНО
кафедрою державного будівництва
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого (протокол № 2
від 07.09.2020 р.)

3.ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «НОРМОПРОЕКТУВАЛЬНА ТЕХНІКА ТА ДЕРЖАВНА РЕЄСТРАЦІЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ»

1. Нормопроектувальна техніка та державна реєстрація нормативно-правових актів як навчальна дисципліна

Предмет і структура навчальної дисципліни «Нормопроектувальна техніка та державна реєстрація нормативно-правових актів». Завдання і значення нормопроектувальної техніки для зміцнення законності і правопорядку, підвищення рівня правової і культури професійного юриста, формування правової держави в Україні. Місце і значення нормопроектувальної техніки в системі професійної юридичної освіти і юридичній практиці. Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни «Нормопроектувальна техніка та державна реєстрація нормативно-правових актів».

Теоретично-правові засади нормотворчості в Україні

Поняття і сутність нормотворчості. Види нормотворчості. Референдум або народна нормотворчість. Законотворчість і підзаконна нормотворчість. Основні принципи нормотворчості: законність, науковість, рівень юридичної техніки, гуманізм, демократизм, гласність. Нормотворчий процес: поняття, сутність, етапи та стадії. Поняття і види нормотворчих відносин. Суб'єкти і об'єкти нормотворчих відносин. Нормотворча компетенція. Правове регулювання нормотворчої діяльності в Україні.

Правова природа нормативно-правових актів, їх класифікація

Поняття і класифікація юридичних документів. Поняття і види правових актів. Нормативно-правові акти: поняття, юридичні властивості та види. Співвідношення нормативно-правових актів з іншими джерелами норм права. Нормативні правові договори: поняття і види. Нормативні судові рішення (прецеденти): поняття, особливості та види. Судова практика та її значення. Міжнародне право і правова система України: їх взаємозв'язок і взаємодія.

4. Нормопроектувальна техніка, її зміст та елементи

Поняття та ознаки юридичної техніки як чинника ефективності процесу правоутворення, правореалізаційної та правозастосовної діяльності. Проблема визначення та співвідношення понять «юридична техніка», «правотворча техніка», «законодавча техніка», «нормопроектувальна техніка» у нормативних та наукових джерелах. Поняття та ознаки нормопроектувальної техніки. Елементи нормопроектувальної техніки. Поняття та загальна характеристика правил нормопроектувальної техніки. Поняття та загальна характеристика засобів нормопроектувальної техніки. Стан нормопроектувальної техніки в Україні та перспективи її використання.

Правила формування змісту нормативно-правового акту

Вимоги до змісту нормативно-правових актів. Правила досягнення відповідності правових норм ціннісним установкам суспільства (соціальна адекватність). Основні способи і прийоми формування змісту нормативно-правових актів. Логічність викладення матеріалу в нормативно-правовому акті. Правила використання принципів права. Правові презумпції, фікції, аксіоми: поняття, ознаки, види та особливості їх використання. Поняття, ознаки та значення юридичних конструкцій у нормопроектувальній техніці.

Система структурних одиниць нормативно-правового акту. Реквізитні вимоги до нормативно-правового акту

Вимоги до внутрішньої форми нормативно-правового акту. Структурні одиниці нормативно-правового акту. Заголовок та преамбула як структурні одиниці нормативно-правового акту. Структурні одиниці тексту нормативно-правового акту. Заключні положення, примітки, додатки. Формальні

(реквізитні) вимоги стосовно форми нормативно-правового акту. Вид нормативно-правового акту. Орган, який приймає нормативно правовий акт. Назва, дата прийняття та реєстраційний номер нормативного правового акту.

Мова і стиль нормативно-правового акту

Загальна характеристика юридичної мови. Система лінгвістичних засобів нормативно-правового акту. Лексичні та синтаксичні правила. Стиль нормативно-правових актів. Вимоги до стилю нормативно-правових актів. Види юридичного письма. Тональність юридичного письма.

Юридична термінологія

Поняття юридичного терміну та термінології. Вимоги до юридичних термінів. Правила використання юридичних термінів. Правила формулювання юридичних термінів. Юридичні дефініції: поняття, ознаки, види та місце у тексті нормативно-правового акту.

Помилки при використанні правил і засобів нормопроектувальної техніки. Правова експертиза проектів нормативно-правових актів як спосіб їх попередження або усунення

Поняття і види помилок при застосуванні правил і засобів нормопроектувальної техніки. Основні змістовні помилки при застосуванні правил і засобів нормопроектувальної техніки. Основні формальні помилки при застосуванні правил і засобів нормопроектувальної техніки. Причини та основні напрямки попередження помилок при застосуванні правил і засобів нормопроектувальної техніки. Усунення помилок: техніко-юридичні аспекти.

Поняття, необхідність і зміст експертизи проектів нормативно-правових актів. Види такої експертизи та їх характеристика. Правова експертиза проектів нормативно-правових актів. Її зміст та роль у забезпеченні належної якості нормативно-правових актів. Принципи і методи здійснення правової експертизи проектів нормативно-правових актів. Проблеми удосконалення правової експертизи проектів нормативно-правових актів.

10.Антикорупційна експертиза нормативно-правових актів

Правова основа проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів. Поняття та завдання антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів. Суб'єкти та предмет антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів. Методологія проведення антикорупційної експертизи. Корупціогенні фактори та техніко-юридичні недоліки проектів нормативно-правових актів, способи їх виявлення та оцінки. Шляхи усунення корупціогенних факторів у нормопроектуванні. Проведення громадської антикорупційної експертизи. Особливості проведення антикорупційної експертизи спеціальним уповноваженим органом держави.

Порядок державної реєстрації нормативно-правових актів

Правове регулювання державної реєстрації нормативно-правових актів. Органи, що здійснюють державну реєстрацію нормативно-правових актів. Акти, що підлягають державній реєстрації. Терміни подачі нормативно-правових актів та терміни їх реєстрації. Реєстрація спільно виданих нормативно-правових актів або актів, положення яких поширюється на інші органи. Вимоги до нормативно-правових актів, що подаються на державну реєстрацію. Підстави та порядок відмови у державній реєстрації нормативно-правових актів. Скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правового акту.

Порядок ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів

Поняття та значення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів (ЄДРНПА). Мета створення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів. Правові засади створення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів. Міністерство юстиції України як держатель Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів. Порядок ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів.

13.Опублікування та набрання чинності нормативно-правовими актами. Систематизація нормативно-правових актів

Значення опублікування нормативно-правових актів. Терміни опублікування нормативно-правових актів. Види офіційних друкованих видань. Значення набрання чинності нормативно-правовими актами. Способи набрання чинності нормативно-правовими актами. Порядок набрання чинності актами, виданими різними суб'єктами нормотворчості.

Система законодавства, її ознаки та елементи. Взаємозв'язок між елементами системи законодавства. Поняття та цілі систематизації законодавства. Види систематизації та їх загальна характеристика. Результати систематизації. Роль систематизації законодавства у процесі правового регулювання суспільних відносин.

ЗАВДАННЯ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«НОРМОПРОЕКТУВАЛЬНА ТЕХНІКА ТА ДЕРЖАВНА
РЕЄСТРАЦІЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ»

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Завдання до практичних занять з навчальної дисципліни «Нормопроектувальна техніка та державна реєстрація нормативно-правових актів» мають сприяти більш глибокому засвоєнню основних тем навчального курсу, формуванню практичних навичок роботи з першоджерелами, нормативним матеріалом, спеціальною юридичною літературою, самостійному проведенню юридичного аналізу пропонуванних обставин, закріпленню вміння приймати аргументовані рішення по них.

Виконання завдання за будь-якою темою потребує попереднього опрацювання відповідних тем конспекту лекцій, рекомендованої літератури та засвоєння необхідних розділів і статей нормативно-правових актів. Рішення завдань здійснюється на основі аналізу фактичних обставин справи і відповідно до чинного законодавства. При цьому слід використовувати не лише закони України, нормативні акти Президента та Кабінету Міністрів України, а й рішення Конституційного Суду України та інші акти, зазначені в переліку рекомендованих.

Відповідь має бути конкретною і водночас обґрунтованою. Завдання виконуються і презентуються у письмовій/печатній або електронній формі.

Тема 1. Нормопроектувальна техніка та державна реєстрація
нормативно-правових актів як навчальна дисципліна
(колоквіум)

План

1. Предмет і структура навчальної дисципліни «Нормопроектувальна техніка та державна реєстрація нормативно-правових актів».
2. Завдання і значення нормопроектувальної техніки для зміцнення законності і правопорядку, підвищення рівня правової і культури професійного юриста, формування правової держави в Україні.

3. Місце і значення нормопроектувальної техніки в системі професійної юридичної освіти і юридичній практиці.

4. Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни «Нормопроектувальна техніка та державна реєстрація нормативно-правових актів».

Список нормативних актів і літератури

Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відом. Верхов. Ради України*. 1996. № 30. № 141.

Методичні рекомендації щодо розроблення проектів законів та дотримання вимог нормопроектної техніки, схвалені постановою колегії Міністерства юстиції України від 21 листопада 2000 р. № 41. Нормотворча діяльність: збірник нормативно-правових актів та метод. рекомендацій. Київ: Вид. Дім «Ін Юре», 2001. С. 219 – 230.

Методичні рекомендації щодо розроблення проектів законів та дотримання вимог нормопроектної техніки, схвалені постановою колегії Міністерства юстиції України від 21.11.2000 р., № 41 / О. В. Богачова, В. Г. Вараксина та ін. Київ: Центр правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції України. 1999. 45 с.

Биля, І. О. Теоретичні основи використання нормотворчої техніки. *Автореф. дис. на здобуття наук. ст. к.ю.н.* Харків: Нац. юрид. академія ім. Ярослава Мудрого. 2004. 20 с.

Дзейко, Ж. О. Функції законодавчої техніки. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2006. № 5 (55).

Дзюбенко, О. Л. Теоретико-правове розуміння юридичної техніки відомчої нормотворчості. *Юриспруденція: теорія і практика*. 2009. № 7. С. 2 – 11.

Красницька, А. В. Юридичні документи: техніка складання, оформлення та редагування: посібник. 2-ге вид., доповн. і переробл. Київ: Парламентське вид-во. 2006. С. 295.

Петришина М. О. Нормопроектувальна техніка як засіб формування системи дієвого та ефективного законодавства в Україні: теоретико-правовий підхід / М. О. Петришина, Т. С. Мала. *Актуальні питання публічного та приватного права*. 2014. № 3(08). С. 256 – 263.

Рабінович, П. Юридична техніка законотворення в Україні: загальні проблеми. *Вісник Академії правових наук України*. 1998. № 2. С. 18 – 28.

Розробка проектів нормативно-правових актів відповідно до методики вирішення проблем. Київ: ФОП Москаленко О. М. 2012. 180 с.

Юридична техніка: навч. посіб. для вищих навч. заклад. /Л. Д. Шутак, І. І. Онищук. Івано-Франківськ, 2013. 496 с.

Тема 2. Теоретично-правові засади нормотворчості в Україні

План

1. Поняття і сутність нормотворчості. Види та принципи нормотворчості.
2. Основні принципи нормотворчості: законність, науковість, рівень юридичної техніки, гуманізм, демократизм, гласність.
3. Нормотворчий процес: поняття, сутність, етапи та стадії.
4. Поняття нормотворчих відносин: їх види, суб'єкти і об'єкти, нормотворча компетенція.
5. Правове регулювання нормотворчої діяльності в Україні.

Завдання

1. Під час розгляду на пленарному засіданні Верховної Ради України законопроекту народний депутат України звернувся до головуючого із заявою про порушення вимог Закону України «Про регламент Верховної Ради України» при розгляді і голосування цього питання. Головуючий залишив заяву без розгляду. За результатами розгляду законопроекту Верховна Рада України прийняла рішення про прийняття законопроекту в цілому і направлення його на підпис Президенту України. Наступного дня народний депутат України звернувся до Голови Верховної Ради України із письмовою заявою про порушення вимог чинного законодавства при розгляді і голосуванні законопроекту і вніс проект постанови про скасування рішення Верховної Ради про прийняття закону. Голова Верховної Ради у своїй відповіді зазначив, що закони скасуванню Верховною Радою не підлягають, а можуть бути визнані такими, що втратили чинність.

Дайте юридичний аналіз ситуації. Чи відповідають дії головуючого вимогам чинного законодавства? Який порядок скасування рішень Верховної Ради України передбачений законодавством?

2. На виконання доручення Президента України Міністерство охорони здоров'я України направило до Офісу Президента України проект Указу Президента України «Про внесення змін до деяких положень про центральні органи виконавчої влади». Керівник Офісу Президента України відмовив у прийнятті проекту зазначивши, що відповідно до положень чинного законодавства проекти актів Президента України, що розроблені міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади вносяться через Кабінет міністрів України.

Дайте юридичний аналіз ситуації. Чи відповідають дії Керівника Офісу Президента України вимогам чинного законодавства? Який порядок підготовки та внесення актів Президента України передбачений законодавством?

3. Верховна Рада Автономної Республіки Крим своїм рішенням скасувала нормативно-правовий акт Ради міністрів Автономної Республіки Крим зазначивши, що цей акт суперечить Конституції та законам України, актам Президента України, Кабінету Міністрів України, Конституції Автономної Республіки Крим і нормативно-правовим актам Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим звернувся до Голови Верховної Ради Автономної Республіки Крим із заявою про порушення вимог чинного законодавства, зазначивши, що акти Ради міністрів Автономної Республіки Крим, у разі якщо вони суперечать Конституції та законам України, актам Президента України, Кабінету Міністрів України, Конституції Автономної Республіки Крим і нормативно-правовим актам Верховної Ради Автономної Республіки Крим, можуть бути зупинені, а не скасовані Верховною Радою Автономної Республіки Крим з одночасним зверненням до Президента України про їх скасування.

Дайте юридичний аналіз ситуації. Чи відповідають дії Верховної Ради Автономної Республіки Крим вимогам чинного законодавства? Який порядок скасування актів Ради Міністрів Автономної Республіки Крим передбачений законодавством?

Список нормативних актів і літератури

Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відом. Верхов. Ради України*. 1996. № 30. № 141.

Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 № 1861-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2010. № 14, 15, 16, 17. Ст. 133.

Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 04.04.1995 № 116/95-ВР. *Відом. Верхов. Ради України*. 1995. № 19. Ст. 134.

Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України: Закон України від 19.12.2019. № 400 – IX. *Відом. Верхов. Ради України*. 2020. № 27. Ст.174.

Про статус народного депутата України: Закон України від 17.11.1992 № 2790-XII. *Відом. Верхов. Ради України*. 1993. № 3. Ст. 17.

Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV. *Відом. Верхов. Ради України*. 2004. № 9. Ст. 79.

Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794-VII. *Відом. Верхов. Ради України*. 2014. № 13. Ст. 222.

Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим: Закон України від 23.12.1998 № 350-XIV. *Відом. Верхов. Ради України*. 1999. № 5. Ст. 43.

Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим: Закон України від 10.02.1998 № 90/98-ВР. *Відом. Верхов. Ради України*. 1998. № 29. Ст. 191.

Про Раду міністрів Автономної Республіки Крим: Закон України від 16.06.2011 № 3530-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2012. № 2, 3. Ст. 3.

Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. № 586-XIV. *Відом. Верхов. Ради України*. 1999. № 20. Ст. 190.

Про місцеве самоврядування: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Відом. Верхов. Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.

Про затвердження Положення про порядок роботи з законопроектами та іншими документами, що вносяться Президентом України на розгляд Верховної Ради України: затв. Указом Президента України від 30.03.1995 № 270/95. *Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/270/95>*

Про поліпшення організації законопроектної діяльності: затв. Указом Президента України від 26.11.2003 № 1348/2003. *Офіц. вісн. України*. 2003. № 51. Т. 1. Ст. 2661.

Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 228. *Офіц. вісн.*

України. 2014. № 54. Ст. 1455.

Про Положення про порядок підготовки та внесення проектів актів Президента України: затв. Указом Президента України від 15.11.2006 № 970/2006. *Офіц. вісн. України*. 2006. № 47. Ст. 3123.

Про заходи щодо вдосконалення нормотворчої діяльності органів виконавчої влади: затв. Указом Президента України від 09.02.1999 № 145/99. *Офіц. вісн. України*. 1999. № 6. С. 18.

Про затвердження Положення про порядок укладення, виконання та денонсації міжнародних договорів України міжвідомчого характеру: затв. Постановою Кабінету міністрів України від 17.06.1994 № 422. *Зібрання постанов Уряду України*. 1994. № 10. Ст. 251.

Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 № 950. *Офіц. вісн. України*. 2007. № 54. Ст. 2180.

Про затвердження Правил підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 06.09.2005 № 870. *Офіц. вісн. України*. 2005. № 36. Ст. 2200.

Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996. *Офіц. вісн. України*. 2010. № 84. Ст. 2945.

Рішення Конституційного Суду України від 09.07.1998 № 12-рп/98 (справа про тлумачення терміну «законодавство»). *Офіц. вісн. України*. 1998 р. № 32. С. 59.

Рішення Конституційного Суду України від 28.03.2001 № 2-рп/2001 (справа про позачерговий розгляд законопроектів). *Офіц. вісн. України*. – 2001. № 15. Ст. 658.

Рішення Конституційного Суду України від 16.04.2008 № 6-рп/2008 (справа про прийняття Конституції та законів України на референдумі). *Офіц. вісн. України*. 2008. № 32. Ст. 1056.

Методичні рекомендації щодо розроблення проектів законів та дотримання вимог нормопроектної техніки, схвалені постановою колегії Міністерства юстиції України від 21 листопада 2000 р. № 41. Нормотворча діяльність: Збірник нормативно-правових актів та метод. рекомендацій. Київ: Вид. Дім «Ін Юре», 2001. С. 219 – 230.

Богачова, О. В. Законотворчий процес в Україні / О. В. Богачова, О. В. Зайчук та ін. Київ: Реферат. 2006. 424 с.

Железняк, Н. Нормотворча діяльність як форма реалізації державної правової політики. *Право України*. 2004. № 7. С. 94 – 99.

Законотворча діяльність: словник термінів і понять / за ред. акад. НАН України В. М. Литвина. Київ: Парламентське вид-во. 2004. 344 с.

Законотворчість. Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним та європейським правом (збірник науково-практичних матеріалів). Бібл. Укр. школи законотворчості. Вип. 4. К. 2005. 200 с.

Ковальський, В. С. Правотворчість: теоретичні та логічні засади / В. С. Ковальський, І. П. Козінцев. Київ. 2005. 192 С.

Максакова, Р. М. Народ, як суб'єкт правотворчої діяльності. Громадянське суспільство в Україні: проблеми забезпечення правотворчої діяльності: *матеріали міжнар. конф.* (7 квіт. 2008 р., м. Київ). Київ: НДІ приватного права і підприємництва АПН України. 2008. С. 149 – 152.

Мурашко, Л. О. Нормотворческое пространство: проблемы правообразования в Республике Беларусь. Минск: Беларусь. Наука. 2008. 205 с.

Нормотворча діяльність Президента України та її нормопроектне забезпечення: монографія / О. В. Скрипнюк, В. Л. Федоренко та ін. Київ: НАДУ. 2011. 344 с.

Петришина, М. О. Нормотворча діяльність в органах місцевого самоврядування в Україні: монографія. Харків: Право. 2011. 232 с.

Петришина, М. О. Нормопроектувальна діяльність в Україні: проблеми та перспективи. Проблеми та перспективи конституційного розвитку в Україні: зб. тез наук. доп. за матер. наук.-прак. конф., м. Харків, 22 черв. 2016 р. редкол.: С. Г. Серьогіна, І. І. Бодрова, П. М. Любченко. Харків: НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування, 2016, С. 122 – 125.

Плавич, С. В. Правотворення, правотворчість та законотворчість: проблема співвідношення. *Держава і право*. Юридичні і політичні науки. Вип. 35. Київ: Ін-т держави і права НАН України. 2007. С. 88 – 94.

Рибалкіна, А.О. Принципи нормотворчої діяльності. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 1999. №3(8). 1999. С. 276 – 281.

Фігель, М. В. Поняття принципів правотворчості та основні підходи до їх класифікації. *Наукові записки*. Т. 53. Юридичні науки. Київ: Вид. Дім «Києво-Могилян. акад.». 2006. С. 21 – 24.

Фулей, Т. Співвідношення загальнолюдських принципів права та принципів правотворчості. *Вісник Львівського Університету*. Вип. 37. 2002. С. 37 – 43.

Швачка, Г. О. Правова природа нормативно-правових актів Автономної Республіки Крим: автореф. канд. дис. ... юрид. наук. Харків. 2004. 20с.

Ширшикова, Р. М. До питання про нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади України. *Наукові записки Інституту*

законодавства Верховної Ради України. № 1 (4). 2011. С. 198 – 201.

Legislative drafting in Latvia. – Workshop on Different Approaches to Legislative Drafting in EU Member States. – Tbilisi, 14 December 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/dataoecd/59/56/44574983.pdf>

Legislative drafting in the United Kingdom. – Workshop on Different Approaches to Legislative Drafting in EU Member States. – Tbilisi, 14 December 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/dataoecd/58/49/44577527.pdf>

Тема 3. Правова природа нормативно-правових актів, їх класифікація

План

1. Поняття і класифікація юридичних документів. Поняття і види правових актів.
2. Нормативно-правові акти: поняття, юридичні властивості та види. Співвідношення нормативно-правових актів з іншими джерелами норм права.
3. Нормативні правові договори: поняття і види.
4. Нормативні судові рішення (судові прецеденти): поняття, особливості та види.
5. Міжнародне право і правова система України: їх взаємозв'язок і взаємодія.

Завдання

1. Генеральний прокурор звернувся до Окружного адміністративного суду м. Києва з позовом до Кабінету міністрів України про визнання постанови Кабінету міністрів України незаконною та нечинною. Представник позивача обґрунтував свої вимоги тим, що відповідно до проведеної Генеральною прокуратурою перевіркою встановлено, що постанова суперечить положенням актів вищої юридичної сили (положенням законів України) та прийнята Урядом поза межами його повноважень. Представник відповідача проти вимог позивача заперечував, просив у задоволенні позову відмовити, свою позицію виклав в письмових запереченнях в яких вказав, що спірна постанова є законною, прийнята Урядом в межах повноважень та у спосіб, визначений Конституцією та законами України і не суперечить нормам чинного законодавства.

Дайте юридичний аналіз справи та запропонуйте шляхи вирішення. Який порядок підготовки постанов Кабінету Міністрів України передбачений чинним законодавством? Яким вимогам повинна відповідати постанова Кабінету Міністрів України?

2. На пленарному засіданні Верховної Ради Автономної Республіки Крим депутат Верховної Ради Автономної Республіки Крим звернувся до головуючого із вимогою відкласти розгляд законопроекту розробленого і внесеного Радою міністрів Автономної Республіки Крим зазначивши, що цей проект не був направлений для дачі висновків до відповідного управління Міністерства юстиції, як це передбачено чинним законодавством для проектів нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Головуючий пояснив, що проект нормативно-правового акту, розроблений Радою міністрів Автономної Республіки Крим був внесений і зареєстрований відповідно до положень чинного законодавства і не потребує направлення для дачі висновків до відповідного управління Міністерства юстиції, а отже може бути розглянутий.

Дайте юридичний аналіз ситуації. Чи відповідають дії головуючого вимогам чинного законодавства України? Яке місце в ієрархії нормативно-правових актів займають закони, прийняті Верховною Радою Автономної Республіки Крим?

3. Міністерством юстиції було видано низку актів:

1) про затвердження кількісного та персонального складу колегії Міністерства юстиції України з розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації, територіальних органів Міністерства юстиції;

2) про скасування акту Східного міжрегіонального управління Міністерства юстиції як такого, що суперечить Конституції України, іншим актам законодавства України та актам Міністерства;

3) про затвердження положень про міжрегіональні управління Міністерства юстиції України;

4) про включення постанови Кабінету міністрів України до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів.

Чи належать до компетенції Міністерства юстиції України зазначені питання? Якими актами мають оформлюватися вказані рішення?

Список нормативних актів і літератури

Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відом. Верхов. Ради України*. 1996. № 30. № 141.

Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV. *Відом. Верхов. Ради України*. 2004. № 9. Ст. 79.

Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794-VII. *Відом. Верхов. Ради України*. 2014. № 13. Ст. 222.

Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим: Закон України від 23.12.1998 № 350-XIV. *Відом. Верхов. Ради України*. 1999. № 5. Ст. 43.

Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим: Закон України від 10.02.1998 № 90/98-ВР. *Відом. Верхов. Ради України*. 1998. № 29. Ст. 191.

Про Раду міністрів Автономної Республіки Крим: Закон України від 16.06.2011 № 3530-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2012. № 2, 3. Ст. 3.

Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 228. *Офіц. вісн. України*. 2014. № 54. Ст. 1455.

Про заходи щодо вдосконалення нормотворчої діяльності органів виконавчої влади: затв. Указом Президента України від 09.02.1999 № 145/99. *Офіц. вісн. України*. 1999. № 6. С. 18.

Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 № 950. *Офіц. вісн. України*. 2007. № 54. Ст. 2180.

Про затвердження Правил підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 06.09.2005 № 870. *Офіц. вісн. України*. 2005. № 36. Ст. 2200.

Рішення Конституційного Суду України від 09.07.1998 № 12-рп/98 (справа про тлумачення терміну «законодавство»). *Офіц. вісн. України*. 1998 р. № 32. С. 59.

Загальна теорія права: підручник. за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.

Законотворчість. Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним та європейським правом (збірник науково-практичних матеріалів). Бібл. Укр. школи законотворчості. Вип. 4. К. 2005. 200 с.

Колодій, А. М. Принципи права України. Київ: Юрінком Інтер. 1998. 208 с.

Косович, В. Закон «Про нормативно-правові акти» як засіб удосконалення нормативно-правових актів України. *Вісник Львівського Університету*. Львів: Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. 2011. Вип. 52. С. 10 – 20.

Красницька, А. В. Юридичні документи: техніка складання, оформлення та редагування: посібник. 2-ге вид., доповн. і переробл. Київ: Парламентське вид-во. 2006. С. 295.

Кухнюк, Д. Судове правотворення та його місце в правовій системі України. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Вип. 1. Правознавство. 1996. С. 248 – 251.

Нормотворча діяльність Президента України та її нормопроектне забезпечення: монографія. О. В. Скрипнюк, В. Л. Федоренко та ін. Київ: НАДУ. 2011. 344 с.

Пархоменко, Н. М. Джерела права: проблеми теорії та методології. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького Нац. акад. наук України. Київ: Юридична думка. 2008. 335 с.

Петришина, М. О. Акти органів і посадових осіб місцевого самоврядування: сутність та особливості. *Вісн. Акад. прав. наук України: зб. наук. пр. редкол.: В. Я. Тацій та ін.* Харків: Право. 2012. № 1 (68). С. 66 – 76.

Petryshyna M. O. The system of normative-legal acts of local self-government in Ukraine (Система нормативно-правових актів місцевого самоврядування в Україні). *Підприємництво, господарство і право*. № 4. 2019. С. 145 – 150.

Petryshyna Maryna. The features of the system of normative-legal acts of local self-government of Ukraine: a rejection of the Soviet Union postulates in favor of the European Union values (Характерні риси системи нормативно-правових актів місцевого самоврядування в Україні: відхід від постулатів Радянського Союзу на користь цінностей Європейського Союзу). *Baltic Journal of European Studies*. Autumn 2019. Vol. 9, Issue number 3. P. 286 – 310. ISSN:2228-0596.

Скакун, О. Конституційний Суд як учасник правотворчості (законотворчості) в Україні. *Юридична Україна*. 2003. № 1. С. 26 – 32.

Скакун, О. Ф. Нормативно-правовий акт органу (посадової особи) місцевого самоврядування України: загальнотеорет. аспекти. Проблеми удосконалення правового регулювання місцевого самоврядування в Україні: *матер. Міжнар. наук.-прак. конф.*, м. Харків, 25 трав. 2004 р. /За ред. Ю. П. Битяка. Харків: Ін-т держ. буд-ва та місц. самоврядування АпрН України. 2004. С. 96 – 99.

Трихліб, Х. О. Гармонізація законодавства України і законодавства ЄС: наближення загальноправової термінології: *автореф. дис. ... канд. юрид. наук*.

НЮУ імені Ярослава Мудрого. Харків, 2014. 20 с.

Швачка, Г. О. Правова природа нормативно-правових актів Автономної Республіки Крим: *автореф. канд. дис. ... юрид. наук.* Харків. 2004. 20с.

Шевчук, С. В. Загальнотеоретичні проблеми нормативності актів судової влади: *автореферат дис. ... д-ра юрид. наук.* Харків. 2008. 38 с.

Ширшикова, Р. М. До питання про нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади України. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України.* № 1 (4). 2011. С. 198 – 201.

Тема 4. Нормопроектувальна техніка, її зміст та елементи

План

1. Поняття та ознаки юридичної техніки як чинника ефективності правотворчої, правореалізаційної та правозастосовної діяльності.

2. Проблема визначення та співвідношення понять «юридична техніка», «правотворча техніка», «законодавча техніка», «нормопроектувальна техніка» у нормативних та наукових джерелах.

3. Поняття та ознаки нормотворчої техніки. Елементи нормопроектувальної техніки: засоби й правила нормопроектувальної техніки.

4. Поняття та загальна характеристика правил нормопроектувальної техніки.

5. Поняття та загальна характеристика засобів нормопроектувальної техніки.

6. Стан нормопроектувальної техніки в Україні та перспективи її використання.

Завдання

1. Верховна Рада прийняла Господарський процесуальний кодекс відразу у першому читанні. Група народних депутатів України звернулася до Голови Верховної Ради України із письмовою заявою про порушення вимог чинного законодавства при розгляді і голосуванні проекту кодексу у першому читанні, зазначивши, що останній містить 340 статей, а отже не може бути прийнятий у першому читанні. Голова Верховної Ради України пояснив, що законопроект було визнано таким, що не потребує доопрацювання, а отже може бути прийнятий відразу у першому читанні.

Дайте юридичний аналіз справи та запропонуйте шляхи її вирішення. Чи правомірні дії Верховної Ради України?

2. Генеральний прокурор звернувся до Окружного адміністративного суду м. Києва з позовом до Кабінету міністрів України про визнання його постанови незаконною і нечинною, адже остання була розроблена без урахування Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» та Методики проведення аналізу впливу регуляторного акту (затв. постановою Кабінету міністрів України).

Дайте юридичний аналіз ситуації та запропонуйте шляхи її вирішення. Чи правомірні дії Кабінету міністрів України?

3. Міністерство юстиції України видало наказ про відмову у державній реєстрації нормативно-правового акту, виданого Міністерством фінансів України з причин його невідповідності пп. «г» п. 13 Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади.

Дайте юридичний аналіз ситуації і запропонуйте шляхи її вирішення. Чи правомірні дії Міністерства юстиції України? Які правила нормотворчої та, зокрема, нормопроектувальної техніки встановлені чинним законодавством для актів Кабінету міністрів України?

Список нормативних актів і літератури

Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відом. Верхов. Ради України*. 1996. № 30. № 141.

Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 № 1861-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2010. № 14, 15, 16, 17. Ст. 133.

Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 04.04.1995 № 116/95-ВР. *Відом. Верхов. Ради України*. 1995. № 19. Ст. 134.

Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України: Закон України від 19.12.2019. № 400 – IX. *Відом. Верхов. Ради України*. 2020. № 27. Ст.174.

Про статус народного депутата України: Закон України від 17.11.1992 № 2790-XII. *Відом. Верхов. Ради України*. 1993. № 3. Ст. 17.

Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV. *Відом. Верхов. Ради*

України. 2004. № 9. Ст. 79.

Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794-VII. *Відом. Верхов. Ради України*. 2014. № 13. Ст. 222.

Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим: Закон України від 23.12.1998 № 350-XIV. *Відом. Верхов. Ради України*. 1999. № 5. Ст. 43.

Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим: Закон України від 10.02.1998 № 90/98-ВР. *Відом. Верхов. Ради України*. 1998. № 29. Ст. 191.

Про Раду міністрів Автономної Республіки Крим: Закон України від 16.06.2011 № 3530-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2012. № 2, 3. Ст. 3.

Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 228. *Офіц. вісн. України*. 2014. № 54. Ст. 1455.

Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 № 950. *Офіц. вісн. України*. 2007. № 54. Ст. 2180.

Про затвердження Правил підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 06.09.2005 № 870. *Офіц. вісн. України*. 2005. № 36. Ст. 2200.

Методичні рекомендації щодо розроблення проектів законів та дотримання вимог нормопроектної техніки, схвалені постановою колегії Міністерства юстиції України від 21 листопада 2000 р. № 41. Нормотворча діяльність: Збірник нормативно-правових актів та метод. рекомендацій. Київ: Вид. Дім «Ін Юре», 2001. С. 219 – 230.

Методичні рекомендації щодо здійснення експертизи нормативно-правових актів (їх проектів) на відповідність Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, затверджені Урядовим уповноваженим у справах Європейського суду з прав людини 15 серпня 2006 р. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2006, № 10. С. 164 – 182.

Правила оформлення проектів законів та основних вимог законодавчої техніки (Методичні рекомендації). Київ: Апарат Верховної Ради України. 2007.

Бержерон, Р. Правила нормопроекування. Київ. 1998.

Дзейко, Ж. О. Законодавча техніка в Україні: історико-теоретичне дослідження: монографія. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». 2007. 360 с.

Дзейко, Ж. О. Правила і засоби законодавчої техніки: загальна

характеристика. *Науковий вісник Чернівецького університету*: Збірник наук. праць. 2005. Вип. 286: Правознавство. Чернівці: Рута. С. 25 – 29.

Дутко, А. Загальна характеристика техніко-юридичного нормотворення. *Вісник Львів. ун-ту*. 2000. Вип. 35. С. 48 – 51.

Кондик, П. М. Техніко-юридичні аспекти вдосконалення нормотворчої діяльності органів державної влади в контексті інтеграції законодавства України до законодавства ЄС. *Збірник тез лекцій з нормопроекування. МЮУ. Центр правової реформи і законопроектних робіт*. 2005. С. 53 – 60.

Красницька, А. В. Юридичні документи: техніка складання, оформлення та редагування: посібник. 2-ге вид., доповн. і переробл. Київ: Парламентське вид-во. 2006. С. 295.

Риндюк, В. І. Законодавча техніка: поняття, форми, види, реалізація в Україні: *автореф. дис. ... канд. юрид. наук*. Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. К. 2008. 20 с.

Ткачук, А. Законодавча техніка: навч. посіб. Київ: ІКЦ «Легальний статус». 2011. 268 с.

Юридична техніка: навч. посіб. для вищих навч. заклад. / І. Д. Шутак, І. І. Онищук. Івано-Франківськ, 2013. 496 с.

Тема 5. Правила формування змісту нормативно-правового акту

План

1. Вимоги до змісту нормативно-правових актів. Правила досягнення відповідності правових норм ціннісним установкам суспільства (соціальна адекватність).
2. Основні способи і прийоми формування змісту нормативно-правових актів.
3. Логічність викладення матеріалу в нормативно-правовому акті.
4. Поняття, ознаки та значення юридичних конструкцій у нормопроекувальній техніці. Правила використання принципів права.
5. Правові презумпції, фікції, аксіоми: поняття, ознаки, види та особливості їх використання.

Завдання

1. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (Ст.

209 Кримінального кодексу України):

Набуття, володіння, використання, розпорядження майном, щодо якого фактичні обставини свідчать про його одержання злочинним шляхом, у тому числі здійснення фінансової операції, вчинення правочину з таким майном, або переміщення, зміна форми (перетворення) такого майна, або вчинення дій, спрямованих на приховування, маскуванню походження такого майна або володіння ним, права на таке майно, джерела його походження, місцезнаходження, якщо ці діяння вчинені особою, яка знала або повинна була знати, що таке майно прямо чи опосередковано, повністю чи частково одержано злочинним шляхом, -

караються позбавленням волі на строк від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до двох років та з конфіскацією майна.

Які техніко-юридичні прийоми використані у даній статті Кримінального Кодексу України? Які елементи юридичної конструкції складу правопорушення зазначені у даній статті? Обґрунтуйте свою відповідь.

2. Відповідно до ч. 1 ст. 141 Конституції України місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Відповідно до ч. 1 ст. 8 Виборчого Кодексу України документом, який підтверджує особу та громадянство України виборця, є:

- 1) паспорт громадянина України (у вигляді паспортної книжечки або картки);
- 2) тимчасове посвідчення громадянина України (для осіб, недавно прийнятих до громадянства України);
- 3) картка (довідка) установи кримінально-виконавчої системи, що повинна містити: прізвище, ім'я, по батькові, число, місяць, рік народження, громадянство, фотографію особи, підпис керівника та печатку установи (для осіб, які перебувають в установах виконання покарань або слідчого ізолятора);
- 4) паспорт громадянина України для виїзду за кордон;
- 5) дипломатичний паспорт;
- 6) службовий паспорт;

7) військовий квиток (для військовослужбовців строкової служби).

Які техніко-юридичні прийоми та засоби використані у цих статтях? Які правила використані при формулюванні запропонованих частин статей нормативно-правових актів у відповідній сфері? Обґрунтуйте свою відповідь.

3. Ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення (ч. 1 ст. 61 Конституції України).

Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду (ч. 1 ст. 62 Конституції України).

Незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності (ч. 2 ст. 68 Конституції України).

Вважається, що кожна річ, набута за час шлюбу, крім речей індивідуального користування, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя (ч. 2 ст. 60 Сімейного кодексу України).

Дитина, яка зачата і (або) народжена у шлюбі, походить від подружжя (ч. 1 ст. 122 Сімейного кодексу України).

Усиновлення визнається недійсним за рішенням суду, якщо усиновлювач не бажав настання прав та обов'язків, які виникають у результаті усиновлення (ч. 2 ст. 236 Сімейного кодексу України).

Які техніко-юридичні прийоми використані у наведених прикладах? Які цілі та яке значення мають ці прийоми для правового регулювання суспільних відносин?

Список нормативних актів і літератури

Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відом. Верхов. Ради України*. 1996. № 30. № 141.

Кримінальний Кодекс України: Закон України, Кодекс України від 05.04.2001. № 2341-III. *Відом. Верхов. Ради України* від 29.06.2001. № 25. Ст. 131.

Виборчий Кодекс України: Закон України, Кодекс України від 19.12.2019 № 396-IX. *Відом. Верхов. Ради України* від 14.02.2020. № 7, Ст. 48.

Сімейний Кодекс України: Закон України, Кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. *Відом. Верхов. Ради України* від 31.05.2002. № 21, Ст. 135.

Методичні рекомендації щодо розроблення проектів законів та дотримання вимог нормопроектної техніки, схвалені постановою колегії

Міністерства юстиції України від 21 листопада 2000 р. № 41. Нормотворча діяльність: Збірник нормативно-правових актів та метод. рекомендацій. Київ: Вид. Дім «Ін Юре», 2001. С. 219 – 230.

Методичні рекомендації щодо здійснення експертизи нормативно-правових актів (їх проектів) на відповідність Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, затвержені Урядовим уповноваженим у справах Європейського суду з прав людини 15 серпня 2006 р. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2006, № 10. С. 164 – 182.

Правила оформлення проектів законів та основних вимог законодавчої техніки (Методичні рекомендації). Київ: Апарат Верховної Ради України. 2007.

Бержерон, Р. Правила нормопроекування. Київ. 1998.

Дзейко, Ж. О. Правила і засоби законодавчої техніки: загальна характеристика. *Науковий вісник Чернівецького університету*: Зб. наук. праць. 2005. Вип. 286: Правознавство. Чернівці: Рута. С. 25 – 29.

Дзейко, Ж. О. Види правил і засобів законодавчої техніки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2006. Вип. 5. С. 26 – 30.

Дутко, А. О. До питання про основні вимоги до юридичних конструкцій. *Університетські наукові записки*. 2009. №4. 2009. С. 16 – 19.

Загальна теорія права: підручник. за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.

Косович, В. М. Удосконалення нормативно-правових актів України: техніко-технологічні аспекти: монографія. Львів: Львів. нац. універ. ім. Івана Франка, 2015. 568 с.

Рабінович, П. Юридична техніка законотворення в Україні: загальні проблеми. *Вісник Академії правових наук України*. 1998. № 2. С. 18 – 28.

Ульяновська, О. Правові фікції і правові презумпції: єдність та відмінність. *Право України*. 2005. № 6. С. 101 – 103.

Шмельова, Г. Г. Законодавча термінологія. Законодавча техніка. Законодавчі презумпції. Законодавчі фікції. *Юридична енциклопедія*. Т. 2. Київ 1999. С. 503 – 505.

Тема 6. Система структурних одиниць нормативно-правового акту. Реквізитні вимоги до нормативно-правового акту

План

- 1. Вимоги до внутрішньої форми нормативно-правового акту.**

2. Структурні одиниці нормативно-правового акту. Заголовок та преамбула як структурні одиниці нормативно-правового акту.
3. Структурні одиниці тексту нормативно-правового акту. Заклучні положення, примітки, додатки як правила щодо форми нормативно-правового акту.
4. Формальні (реквізитні) вимоги стосовно форми нормативно-правового акту.
5. Вид нормативно-правового акту. Орган, який приймає нормативно-правовий акт. Назва, дата його прийняття та реєстраційний номер.

Завдання

1. Дайте характеристику акту з точки зору формальних та вимог до структури.

У К А З ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про Єдиний державний реєстр нормативних актів

З метою забезпечення в Україні єдиних принципів ідентифікації нормативних актів, державного обліку, створення фонду цих актів і підтримання їх у контрольному стані, доступності та гласності правової інформації п о с т а н о в л я ю:

1. Запровадити в Україні Єдиний державний реєстр нормативних актів – автоматизовану систему збирання, накопичення та опрацювання актів законодавства (далі – Державний реєстр).

2. Установити, що до Державного реєстру включаються чинні, опубліковані та неопубліковані, у тому числі з обмежувальними грифами, закони України, постанови Верховної Ради України, укази і розпорядження Президента України, декрети, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, нормативні акти міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, зареєстровані в Міністерстві юстиції України, нормативні акти Національного банку України, міжнародні договори України.

Державній реєстрації підлягають також тимчасові нормативні акти зі строком дії рік і більше та зі строком дії менше року в разі наступного його продовження.

3. Нормативні акти, що містять відомості, які становлять державну таємницю, включаються до окремого розділу Державного реєстру з відповідним грифом секретності. Ведення цього розділу здійснюється згідно з вимогами законодавства про державну таємницю.

4. Покласти на Міністерство юстиції України ведення Державного реєстру, розроблення організаційних заходів та впровадження методологічних принципів, створення фонду нормативних актів та підтримання їх у контрольному стані, надання інформації про них.

5. З метою забезпечення ведення Державного реєстру Міністерство юстиції України одержує

повні офіційні тексти актів з усіма додатками, прийняті Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України, Національним банком України.

6. Кабінету Міністрів України:

затвердити у тримісячний строк положення про порядок ведення Державного реєстру, створення фонду і підтримання в контрольному стані нормативних актів, порядок та умови користування даними цього Реєстру;

розглянути питання щодо можливого збільшення граничної чисельності центрального апарату Міністерства юстиції України у зв'язку з покладенням на нього додаткових функцій.

Президент України
м. Київ, 27 червня 1996 року
№ 468/96

ПІБ

2. З'ясуйте чи були допущені техніко-юридичні помилки при роботі над структурними одиницями та формою запропонованого акту.

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
НАКАЗ

19.05.2020 м. Київ 1716/5

Про оновлення форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань

Зареєстровано в Міністерстві юстиції України
20 травня 2020 р. за № 454/34737

Відповідно до частини другої статті 15 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» та з метою реалізації законів України від 20 вересня 2019 року № 132-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні», від 06 грудня 2019 року № 361-ІХ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»

НАКАЗУЮ:

Пункт 1 наказу Міністерства юстиції України від 18 листопада 2016 року № 3268/5

«Про затвердження форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 18 листопада 2016 року за № 1500/29630, викласти в такій редакції:

«1. Затвердити форми заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, що додаються:

- 1) Заява щодо державної реєстрації фізичної особи – підприємця (форма 1);
- 2) Заява щодо державної реєстрації юридичної особи (крім громадських формувань та органів влади) (форма 2);
- 3) Заява щодо державної реєстрації юридичної особи – органу влади (форма 3);
- 4) Заява щодо державної реєстрації юридичної особи – громадського формування (форма 4);
- 5) Заява щодо державної реєстрації відокремленого підрозділу юридичної особи (форма 5);
- 6) Заява щодо підтвердження відомостей про кінцевого бенефіціарного власника (форма 6);
- 7) Заява щодо державної реєстрації громадського формування без статусу юридичної особи (форма 7);
- 8) Заява щодо державної реєстрації символіки громадського формування (форма 8);
- 9) Заява щодо державної реєстрації всеукраїнського статусу громадського об'єднання (форма 9).».

Форми заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, затверджені наказом Міністерства юстиції України від 18 листопада 2016 року № 3268/5, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 18 листопада 2016 року за № 1500/29630 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 29 серпня 2018 року № 2824/5), викласти в новій редакції, що додаються.

Установити, що подання заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань відповідно до затверджених цим наказом форм здійснюється:

в електронній формі – після доопрацювання програмних засобів, за допомогою яких такі заяви формуються у довільній формі, придатній для сприйняття їх змісту, відповідно до відомостей, передбачених для кожного виду заяв, про що на вебсайті Міністерства юстиції України розміщується відповідне оголошення;

в паперовій формі в частині обрання спрощеної системи оподаткування та/або добровільної реєстрації як платника податку на додану вартість та/або включення до Реєстру неприбуткових установ та організацій – з дня розміщення на вебсайті Міністерства юстиції України відповідного оголошення про можливість обрання спрощеної системи оподаткування та/або добровільної реєстрації як платника податку на додану вартість та/або включення до Реєстру неприбуткових установ та організацій шляхом заповнення відповідних сторінок заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань;

без внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань відомостей про номер телефону та/або адресу електронної пошти засновника/учасника, керівника чи члена керівного органу юридичної особи – до доопрацювання програмних засобів цього реєстру.

Департаменту приватного права (Ференс О.С.) подати цей наказ на державну реєстрацію відповідно до Указу Президента України від 03 жовтня 1992 року № 493 «Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади».

Технічному адміністратору Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань вжити заходів, необхідних для реалізації цього наказу.

Цей наказ набирає чинності з 01 червня 2020 року, але не раніше дня його офіційного опублікування.

Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою.

Заступник Міністра

А. ...

3. Складіть проект нормативно-правового акту з точки зору вимог до структури та формальних (реквізитних) вимог.

Список нормативних актів і літератури

Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відом. Верхов. Ради України*. 1996. № 30. № 141.

Методичні рекомендації щодо розроблення проектів законів та дотримання вимог нормопроектної техніки, схвалені постановою колегії Міністерства юстиції України від 21 листопада 2000 р. № 41. *Нормотворча діяльність: Збірник нормативно-правових актів та метод. рекомендацій*. Київ: Вид. Дім «Ін Юре», 2001. С. 219 – 230.

Методичні рекомендації щодо здійснення експертизи нормативно-правових актів (їх проектів) на відповідність Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, затверджені Урядовим уповноваженим у справах Європейського суду з прав людини 15 серпня 2006 р. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2006, № 10. С. 164 – 182.

Правила оформлення проектів законів та основних вимог законодавчої техніки (Методичні рекомендації). Київ: Апарат Верховної Ради України. 2007.

Бержерон, Р. *Правила нормопроекування*. Київ. 1998.

Дзейко, Ж. О. *Правила і засоби законодавчої техніки: загальна характеристика*. *Науковий вісник Чернівецького університету*: Зб. наук. праць. 2005. Вип. 286: Правознавство. Чернівці: Рута. С. 25 – 29.

Загальна теорія права: підручник. за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.

Косович, В. М. Удосконалення нормативно-правових актів України: техніко-технологічні аспекти: монографія. Львів: Львів. нац. універ. ім. Івана Франка, 2015. 568 с.

Рабінович, П. Юридична техніка законотворення в Україні: загальні проблеми. *Вісник Академії правових наук України*. 1998. № 2. С. 18 – 28.

Риндюк, В. І. Законодавча техніка: поняття, форми, види, реалізація в Україні: *автореф. дис. ... канд. юрид. наук*. Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. К. 2008. 20 с.

Ткачук, А. Законодавча техніка: навч. посіб. Київ: ІКЦ «Легальний статус». 2011. 268 с.

Юридична техніка: навч. посіб. для вищих навч. заклад. / І. Д. Шутак, І. І. Онищук. Івано-Франківськ, 2013. 496 с.

Тема 7. Мова і стиль нормативно-правового акту

План

1. Загальна характеристика юридичної мови.
2. Система лінгвістичних засобів нормативно-правового акту. Лексичні та синтаксичні правила.
3. Стиль нормативно-правових актів. Вимоги до стилю нормативно-правових актів.
4. Види юридичного письма.
5. Тональність юридичного письма.

Завдання

1. Визначте плеоназми й тавтологію у запропонованих словосполученнях:

забезпечити безпечний розвиток; цільове призначення витрат; невикористані резерви; слідчі органи розслідують; комплектуючі для космічних комплексів; відшкодування шкоди; неповнолітня особа особисто несе відповідальність; на підставі безпідставного затримання; суперечить інтересам самого підопічного.

2. Проаналізуйте наведені приклади на наявність різних видів помилок при використанні правил і засобів нормопроектувальної техніки:

Політична партія – це зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах. (Ст. 2 Закону України «Про політичні партії в Україні»).

Суспільно необхідні видання – суспільно необхідні видання - види видань, передбачені до випуску за державним замовленням для задоволення пріоритетних державних потреб (абз. 15 ст. 1 Закону України «Про видавничу діяльність»).

Авіаційна подія – подія, пов'язана з експлуатацією повітряного судна, яка відбувається: у разі пілотованого повітряного судна у проміжок часу між посадкою будь-якої особи на борт повітряного судна з метою здійснити політ та часом, коли всі особи, які перебували на борту, залишили повітряне судно; у разі безпілотного повітряного судна з часу, коли повітряне судно готове рушити з місця для виконання польоту, до часу його зупинки після завершення польоту та вимкнення головної силової установки, під час якої:

а) будь-яка особа отримала тілесне ушкодження зі смертельним наслідком або тілесне ушкодження внаслідок:

перебування в цьому повітряному судні; або безпосереднього контакту з будь-якою частиною повітряного судна, у тому числі частиною, що відділилася від повітряного судна; або безпосереднього впливу струменя газів реактивного двигуна, крім тих випадків, коли тілесні ушкодження отримані внаслідок природних причин, нанесених самому собі, або нанесених іншими особами, або коли тілесні ушкодження завдані безбілетним пасажиром, які переховуються поза зонами, до яких звичайно відкрито доступ пасажиром та членам екіпажу;

б) повітряне судно зазнає пошкодження або відбувається руйнування його конструкції, у результаті чого:

порушується міцність конструкції, погіршуються технічні чи льотні характеристики повітряного судна, та звичайно потребується значний ремонт або заміна пошкодженого компонента повітряного судна, за винятком відмови чи пошкодження двигуна, коли пошкоджено лише один двигун (у тому числі його капоти чи допоміжні агрегати), повітряні гвинти, закінцівки крила, антени, датчики, лопатки, пневматики, гальмівні пристрої, колеса, обтічники, панелі, стулки шасі, лобове скло, обшивка повітряного судна (наприклад, незначні вм'ятини чи пробоїни) або виникли незначні пошкодження лопатей

несучого гвинта, лопатей хвостового гвинта, шасі та пошкодження, що викликані градом чи зіткненням з птахами (у тому числі пробоїни в обтічнику антени радіолокатора); або

в) повітряне судно зникає безвісти чи опиняється в місці, де доступ до нього абсолютно неможливий;

(пп. а, б, в, п. 4 ч. 1 ст. 1 Повітряного кодексу України).

. Проведіть мовностилістичний аналіз текстів чинних законів, кодексів, інших нормативно-правових актів (на вибір).

Список нормативних актів і літератури

Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII. *Відом. Верхов. Ради України* від 24.05.2019 № 21, Ст. 81.

Повітряний Кодекс України: Закон України, Кодекс України від 19.05.2011 № 3393-VI. *Відом. Верхов. Ради України* від 09.12.2011 №48, Ст. 536.

Закон України «Про політичні партії в Україні»: Закон України від 05.04.2001 № 2365-III. *Відом. Верхов. Ради України* від 08.06.2001 №23, Ст. 118.

Закон України «Про видавничу справу»: Закон України від 05.06.1997 №318/97-ВР. *Відом. Верхов. Ради України* від 08.09.1997 № 32, Ст. 206.

Рішення Конституційного Суду України від 14.12.1999 № 10-рп/99 (справа про застосування української мови). *Офіц. вісн. України*. 2000 № 4, Ст. 125.

Методичні рекомендації щодо розроблення проектів законів та дотримання вимог нормопроектної техніки, схвалені постановою колегії Міністерства юстиції України від 21 листопада 2000 р. № 41. Нормотворча діяльність: Збірник нормативно-правових актів та метод. Рекомендацій. Київ: Вид. Дім «Ін Юре», 2001. С. 219-230.

Методичні рекомендації щодо здійснення експертизи нормативно-правових актів (їх проектів) на відповідність Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, затверджені Урядовим уповноваженим у справах Європейського суду з прав людини 15 серпня 2006 р. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2006, № 10. С. 164 – 182.

Правила оформлення проектів законів та основних вимог законодавчої техніки (Методичні рекомендації). Київ: Апарат Верховної Ради України. 2007.

Артикуца, Н. В. Мова права і юридична термінологія: навч. посіб. 2-ге вид., змін, і доп. Київ: Стилос. 2004. 277 с.

Артикуца, Н. В. Нові підходи до мовної підготовки майбутніх юристів і викладачів права. *Право України*. 1997. № 12. С. 58 – 61.

Артикуца, Н. В. Про найважливіші аспекти мовної підготовки майбутніх юристів. *Современные тенденции развития и взаимодействия языков: Матер. науч.-практ. конф.* Винниця. 2000. С. 3 – 9.

Бержерон, Р. *Правила нормопроєктування*. Київ. 1998.

Биля, І. О. *Теоретичні основи використання нормотворчої техніки: автореф. дис... канд. юрид. наук. Нац. юрид. Акад. України ім. Я. Мудрого*. Харків. 2004. 20 с.

Плавич, В. П. *Проблемы использования лингвистики в правотворческом процессе. Право і лінгвістика: у 2 ч. Ч. 1 (Сімферополь-Ялта, 18-21 верес. 2003 р.)*. Симферополь: Доля. 2003. С. 105 – 111.

Тема 8. Юридична термінологія

План

1. Поняття юридичного терміну та термінології.
2. Вимоги до юридичних термінів.
3. Правила використання юридичних термінів.
4. Правила формулювання юридичних термінів.
5. Юридичні дефініції: поняття, ознаки, види та місце у тексті нормативно-правового акту.

Завдання

1. Під час розгляду у комітеті Верховної Ради України законопроекту «Про Президента України» народні депутати зауважили і вимагали внесення змін до тексту проекту, а саме вилучення таких термінів (словосполучень): «Адміністрація глави України» і «Секретаріат очільника держави».

Проаналізуйте ситуацію. Дайте техніко-юридичну оцінку запропонованих словосполучень. З'ясуйте чи обґрунтовані зауваження народних депутатів і чи необхідно змінювати зазначенні словосполучення.

2. У процесі здійснення юридичної експертизи законопроекту «Про місцеве самоврядування в Україні» відповідальними особами Апарату Верховної Ради звернуто увагу на такий зміст і структуру законопроекту:

«Основні терміни, використані в цьому Законі:

районні та обласні ради – органи місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст;

загальні збори – зібрання всіх чи частини жителів села (сіл), селища, міста для вирішення питань місцевого значення;

адміністративно-територіальна одиниця – область, район, місто, район у місті, селище, село;

загальний склад ради – кількісний склад депутатів ради, визначений радою відповідно до закону;

Цей Закон відповідно до Конституції України визначає систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правового статусу і відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.»

Проаналізуйте ситуацію. Обґрунтуйте чи відповідають наведені дефініції техніко-юридичним вимогам, що ставляться до проектів нормативно-правових актів (наразі законопроекту). З'ясуйте чи існує необхідність у внесенні змін до зазначеного законопроекту або його редакції? Запропонуйте власний варіант редакції закону.

Відповідно до ч. 1 ст. 11 Кримінального Кодексу України кримінальним правопорушенням є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення. Згідно з положеннями ч. 1 ст. 12 Кримінальні правопорушення поділяються на кримінальні проступки і злочини. При цьому, відповідно до ч. 2 ст. 12 кримінальним проступком визнається передбачене цим Кодексом діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі.

Дайте техніко-юридичну характеристику наведеної дефініції. З'ясуйте чи відповідає наведене формулювання вимогам, що ставляться до дефініцій термінів і понять. Запропонуйте власний варіант редакції закону у цій частині.

Список нормативних актів і літератури

Методичні рекомендації щодо розроблення проектів законів та дотримання вимог нормопроектної техніки. Схвалено постановою колегії Міністерства юстиції України від 21 листопада 2000 р. № 41. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0041323-00#Text>

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження правил підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України від 6 вересня 2005 р. № 870. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/870-2005-%D0%BF#Text>

Рекомендації з питань підготовки, державної реєстрації та обліку відомчих нормативно-правових актів, Затверджені Постановою колегії Міністерства юстиції України від 27 березня 1998 року № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003323-98#Text>

Гетьман, А. П. Термінологія екологічного законодавства: методологічні засади та перспективи уніфікації. Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. Х., 2008. Т. 4: Методологічні засади розвитку екологічного, земельного, аграрного та господарського права. С. 260 – 272

Клочко, М. І. Юридична термінологія: поняття, особливості. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. Харків: Право, 2009. Вип. 18. С. 148 – 154.

Ковтун, І. І. Словотвірна та структурно-семантична характеристика юридичної термінології. Словотвірна та структурно-семантична характеристика юридичної термінології. Лінгвістичні дослідження: *Зб. наук. праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди*. 2012. Вип. 34. С. 229 – 236.

Косович, В. М. Оціночні поняття як засіб юридичної техніки: монографія. Львів: Тріада-плюс, 2010. 212 с.

Кочан, І. М. Юридична термінологія крізь призму лінгвістики. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2018. № 32 том. 3. С. 57 – 61.

Любченко, М. І. Юридична термінологія: поняття, особливості, види: монографія. Харків: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО ПРАВА ЛЮДИНИ», 2015. 280 с.

Правнича лінгвістика: навч. посіб. / Г. П. Проценко, О. Ф. Прохоренко та ін. Київ: А.В.К., 2010. 312 с.

Трач, Н. С. Термінологія сучасного законодавства України (лексичний аспект). *Наукові записки*. Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». Київ. 2003. Т. 22: Гуманітарні науки. С. 23 – 27.

Хворостянкіна, А. В. Дефініції в законодавчих текстах: питання теорії. Міністерство юстиції України: URL: [http:// www.minjust.gov.ua/0/6669](http://www.minjust.gov.ua/0/6669).

Яцишин, Н. П. Юридична термінологія як спеціалізована система правових понять. Термінологічний вісник: *зб. наук. пр.* Київ: ІУМ НАНУ 2013. Вип. 2 (2). С. 99 – 103. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/51296/17Yats%20%D1%83sh%D1%83n.pdf?sequence=1>

Тема 9. Помилки при використанні правил і засобів нормопроектувальної техніки та способи їх усунення. Правова експертиза проектів нормативно-правових актів

План

1. Поняття і види помилок при застосуванні правил і засобів нормопроектувальної техніки. Основні змістовні помилки при застосуванні правил і засобів нормопроектувальної техніки. Основні формальні помилки при застосуванні правил і засобів нормопроектувальної техніки.

2. Причини та основні напрямки попередження помилок при застосуванні правил і засобів нормопроектувальної техніки. Усунення помилок: техніко-юридичні аспекти.

3. Поняття, необхідність і зміст експертизи проектів нормативно-правових актів. Види експертиз нормативно-правових актів та їх характеристика.

4. Правова експертиза проектів нормативно-правових актів. Її зміст та роль у забезпеченні належної якості нормативно-правових актів.

5. Принципи і методи здійснення правової експертизи проектів нормативно-правових актів.

6. Проблеми удосконалення правової експертизи проектів нормативно-правових актів в Україні.

Завдання

1. За результатами гендерно-правової експертизи Кримінально-виконавчого кодексу України, проведеної Міністерством юстиції України було виявлено ознаки статевої дискримінації в окремих його положеннях. Кодекс досліджувався на відповідність міжнародним актам, чинним для України. Висновок Міністерства юстиції щодо наявності у Кодексі дискримінаційних

норм був направлений на ознайомлення до Верховної Ради України як органу, що ухвалив указаний законодавчий акт.

Дайте юридичний аналіз ситуації. Вкажіть правові засади, на яких здійснюється тендерно-правова експертиза нормативно-правових актів? Вкажіть міжнародні акти, на відповідність яким проводилася тендерно-правова експертиза?

2. Під час проведення експертизи на відповідність Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, уповноваженою особою був задіяний Ревізійний департамент відповідної міської ради.

Проаналізуйте ситуацію. Зазначте, які органи мають право були задіяні у проведенні експертизи на відповідність Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Який порядок проведення даного виду експертизи передбачений чинним законодавством?

3. До порядку денного пленарного засідання Верховної Ради України було внесено проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації мережі центрів надання адміністративних послуг та удосконалення надання адміністративних послуг населенню». Під час розгляду на пленарному засіданні запропонованого проекту група народних депутатів звернулася до Голови Верховної Ради України із зауваженнями щодо відсутності висновку Мінцифри про проведення цифрової експертизи останнього. Голова Верховної Ради України зазначив, що цифрова експертиза не є обов'язковою, а значить розгляд проекту акту під час пленарного засідання може бути продовжено.

Проаналізуйте ситуацію. Визначте, яким правовим актом врегульовано питання проведення цифрової експертизи? Які акти підлягають такому виду експертизи? Який порядок її проведення встановлений чинним законодавством України?

Список нормативних актів і літератури

Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV. *Відом. Верхов. Ради України*. 2005. № 52. Ст. 561.

«Питання проведення гендерно-правової експертизи»: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2018 року №997. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997-2018-п>

Про затвердження положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади: Постанова К

а Деякі питання проведення гендерно-правової експертизи: Наказ Міністерства юстиції України від 12.05.2006 № 42/5. URL: і

н Про здійснення експертизи проектів законів та проектів актів Кабінету Міністрів України, а також нормативно-правових актів, на які поширюється вимога державної реєстрації, щодо відповідності положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практиці Європейського суду з прав людини: Наказ Міністерства юстиції України від 20.08.2008 № 1219/7. – М

і Методичні рекомендації щодо здійснення експертизи нормативно-правових актів (їх проектів) на відповідність Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, затвержені Урядовим уповноваженим у справах Європейського суду з прав людини 15 серпня 2006 р. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2006, № 10. С. 164 – 182.

р Методичні рекомендації щодо проведення правової експертизи проектів нормативно-правових актів, схвалені постановою колегії Міністерства юстиції України від 21 листопада 2000 р. № 41. URL:

У Методичні рекомендації з проведення гендерно-правової експертизи актів законодавства та проектів нормативно-правових актів, затвержені наказом М

а Про затвердження форми висновку юридичної служби міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади та його територіальних органів, місцевих державних адміністрацій за результатами проведення юридичної експертизи проекту нормативно-правового акту: Наказ Міністерства юстиції України від 06.07.2011 № 1805/5. *Офіц. вісн. України*. 2011. № 53. Ст. 2122.

в Богачова, Л. Л. Правова експертиза проектів нормативних актів як гарантія дотримання прав людини. Правові засади гарантування та захисту прав і свобод людини і громадянина: зб. тез наук. доп. і повідомл. II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 6 груд. 2013 р.). Харків: Право, 2013. С. 462–465.

в Бутенко, В. О. Феноменологічні, методологічні та практичні основи правової експертизи юридичних документів: автореферат дис. ... канд. юрид.

наук : 12.00. Нац пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2011. 19 с.

Гарник, Л. Л. Юридична природа правотворчої помилки (теоретичний аналіз). *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. Харків: ХНУ. 2009. № 872: Серія «Право». Вип. 6. С. 246 – 250.

Дідич, Т.О. Правова експертиза проектів нормативно-правових актів як необхідна складова нормопроекування: ознаки, методи, функції та завдання. *Часопис Київ. ун-ту права*. 2003. №3. С. 14 – 17.

Загіней, А. З. Правова експертиза як засіб виявлення недоліків тексту кримінального закону України: загальнотеоретичний аспект. *Часопис Київ. Ун-ту права*. 2013. №4. С. 270 – 273.

Езеров, А. Конфліктологічна експертиза актів конституційного законодавства. *Право України*. 2013. №1/2. С. 275 – 283.

Назимко, Є. Правова експертиза як засіб подолання помилок у встановленні міри покарання в кримінально-правових санкціях. *Юридична Україна*. 2012. №2. С. 109 – 113.

Онищук, І. Моніторингова експертиза проектів нормативно-правових актів. *Наук. часопис Нац. акад. прокуратури України*. 2014. №4. С. 122 – 133.

Палій Н. О. Гендерна правова експертиза. Сучасні виклики та завдання. *Альманах права*. 2019. Вип. 10. С. 226 – 231.

Петришина, М. О. Становлення та розвиток інституту правового моніторингу в Україні: проблеми та перспективи. *Право і суспільство*. № 2. С. 25 – 31.

Погребняк, Н. С. Експертиза у сфері законотворчості: на прикладі діяльності Апарату Верховної Ради України (теоретичний аспект). *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. Вип. 31. 2016. С. 39 – 51.

Предместніков О. Повноваження Міністерства юстиції України у сфері державної правової політики: нормотворчість і правова експертиза. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 4. С. 56 – 61.

Рибікова, Г. В. Правова експертиза нормативно-правових актів як правова категорія та наукова доктрина. *Юрид. вісн.* 2013. №4. С. 28 – 32.

Семчик, В. Науково-правова експертиза як форма доктринального тлумачення законодавства. *Право України*. 2013. №5. С. 409 – 415.

Савченко, Ю. С. Гендерно-правова експертиза: поняття та загальна характеристика. *Юридична наука*. 2012. № 5. С. 29 – 35.

Філик Н. В. Процедура проведення правової експертизи нормативно-правових актів в Україні. *Юридичний вісник*. 2017. № 2 (43).

Фулей, Т. Проведення експертизи проектів нормативно-правових актів з використанням методики вирішення проблем. Київ: ФОП Москаленко О.М., 2013. 168 с.

Тема 10. Антикорупційна експертиза нормативно-правових актів

План

1. Правова основа проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів.
2. Поняття та завдання антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів.
3. Суб'єкти та предмет антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів.
4. Методологія проведення антикорупційної експертизи. Корупціогенні фактори та техніко-юридичні недоліки проектів нормативно-правових актів, способи їх виявлення та оцінки. Шляхи усунення корупціогенних факторів у нормопроекуванні.
5. Проведення громадської антикорупційної експертизи. Особливості проведення антикорупційної експертизи Національним агентством з питань запобігання корупції.

Завдання

1. Структурними підрозділами Національного агентства з питань запобігання корупції було проведено антикорупційну експертизу, після чого проект нормативно-правового акту, щодо якого проводилась антикорупційна експертиза був переданий Громадській раді при Національному агентстві для надання пропозицій. Через чотири дні Громадська рада надала відповідні пропозиції до розгляду.

Проаналізуйте ситуацію. Встановіть порядок надання пропозицій Громадською радою при НАЗК щодо проектів нормативно-правових актів, стосовно якого проводилась антикорупційна експертиза.

2. На основі аналізу «Методології проведення антикорупційної експертизи» визначте, яким чином можуть усуватись виявлені корупціогенні фактори. Складіть приблизний план (схему) проведення відповідних заходів та використання відповідних способів та методів.

3. Міністерство юстиції після підготовки висновку щодо антикорупційної експертизи Закону України «Про вищу освіту» у семиденний строк надіслало відповідний висновок на розгляд до Офісу Президента України.

Проаналізуйте ситуацію. З'ясуйте порядок підготовки висновку антикорупційної експертизи чинних нормативно-правового актів.

Список нормативних актів та літератури

Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Офіц. вісн. України*. 2014. № 87. Стор. 156. Ст. 2474.

Проект Закону про антикорупційну стратегію 2018 – 2020 рр. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63942

Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи від 24.04.2017 № 1395/5: Наказ Міністерства юстиції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1395323-17#Text>

Порядок проведення антикорупційної експертизи: Наказ Міністерства юстиції України від 18.03.2015 р. № 383/5. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0303-15>

Порядок проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів Національним агентством з питань запобігання корупції: Рішення Національного агенства з питань запобігання корупції від 28.07.2016 р. № 1. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1184-16>

Антикорупційна експертиза як засіб запобігання корупції: роз'яснення Міністерства юстиції України від 21.05.2012 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0018323-12>

Гавриш, С. Б. Стан та проблеми антикорупційної експертизи законодавства в Україні. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2008. Вип. 18. С. 3 – 10.

Лисенко, М. О. Антикорупційна експертиза нормативно-правових актів як засіб забезпечення законності в правотворчій діяльності органів виконавчої влади. *Держава і право*. Юридичні і політичні науки. 2014. Вип. 66. С. 125 – 133.

Орлов, Ю. В. Антикорупційна експертиза проектів нормативно-правових актів як різновид кримінологічної практики: характеристика та шляхи удосконалення. *Форум права*. 2012. № 1. С. 697 – 705.

Сербін, М. М. Антикорупційна експертиза нормативно-правових актів: характеристика та проблеми правового регулювання. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 1. С. 272 – 278.

Скулиш, Є. Д. Антикорупційна експертиза проектів нормативно правових актів. *Українсько-грецький міжнародний науковий юридичний журнал «Порівняльно-правові дослідження»*. №1. 2009. URL: <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/18358/20Skulish.pdf?sequence=1>

Хомов, С. М. Громадська антикорупційна експертиза як засіб запобігання корупції в діяльності Державної фіскальної служби України. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. Серія: Право. 2015. Вип. 2. С. 278 – 283.

Шатрава, С. О. Антикорупційна експертиза як засіб виявлення корупціогенних факторів у діяльності суб'єктів публічної адміністрації. *Право і Безпека*. 2012. № 4. С. 109 – 112.

Тема 11. Порядок державної реєстрації нормативно-правових актів

План

1. Правове регулювання державної реєстрації нормативно-правових актів.
2. Органи, що здійснюють державну реєстрацію нормативно-правових актів. Акти, що підлягають державній реєстрації.
3. Терміни подачі нормативно-правових актів та терміни їх реєстрації.
4. Реєстрація спільно виданих нормативно-правових актів або актів, положення яких поширюється на інші органи.
5. Вимоги до нормативно-правових актів, що подаються на державну реєстрацію.
6. Підстави та порядок відмови у державній реєстрації нормативно-правових актів. Скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правового акта.

Завдання

1. Міністерство охорони здоров'я України подало до Міністерства юстиції України на державну реєстрацію наказ. Після спливу 25 днів Міністерство охорони здоров'я України не отримало відповіді від Міністерства юстиції України щодо реєстрації або відмови у реєстрації нормативно-правового акту (наказу). Міністерство здоров'я України звернулося до Міністра юстиції України із скаргою на дії Департаменту реєстрації та систематизації правових актів Мінюсту України.

Дайте юридичний аналіз справи. Чи правомірні дії Міністерства охорони здоров'я України та Департаменту реєстрації та систематизації правових актів Мінюсту України? Який порядок реєстрації нормативно-правових актів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади встановлено чинним законодавством?

2. Нормативно-правовий акт, виданий Міністерством Фінансів України був поданий на реєстрацію до Центрального міжрегіонального управління Міністерства юстиції. Центральне міжрегіонального управління Міністерства юстиції видало наказ про відмову в державній реєстрації. Міністерство фінансів звернулося зі скаргою на дії Центрального міжрегіонального управління Міністерства юстиції до Міністерства юстиції України.

Дайте юридичний аналіз справи та запропонуйте шляхи її вирішення. Чи правомірні дії Міністерства юстиції України та Центрального міжрегіонального управління Міністерства юстиції? Які підстави для відмови в державній реєстрації нормативно-правових актів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади?

3. Міністерство освіти і науки України направило до Міністерства юстиції України на державну реєстрацію нормативно-правовий акт у встановлені терміни. Міністерство юстиції України після спливу 15 днів повернуло зазначений нормативно-правовий акт видавнику разом із рішенням про відмову в його державній реєстрації через ненадання Міносвіти паперової форми цього нормативно-правового акту.

Дайте юридичний аналіз справи та запропонуйте шляхи її вирішення. Чи відповідають дії Міністерства освіти і науки України порядку державної реєстрації нормативно-правових актів? Чи правомірні дії Міністерства юстиції України?

Список нормативних актів і літератури

Про Єдиний державний реєстр нормативних актів: Указ Президента України від 27.06.1996 № 468/96. *Урядовий кур'єр* від 04.07.1996.

Про запровадження Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів та здійснення правової інформатизації України: Постанова Кабінету міністрів України від 11.12.1996 № 1504. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1504-96-п>

Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів та користування ним: Постанова Кабінету міністрів України від 23.04.2001 № 376. *Офіц. вісн. України*. 2001. № 17. Ст. 747.

Про затвердження Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади: Постанова Кабінету міністрів України від 28.12.1992 № 731. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/731-92-п>

Про затвердження Положення про порядок здійснення обліку та систематизації законодавства в органах та установах юстиції України: Наказ Міністерства юстиції України від 15.04.2004. № 31/5. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v31-5323-04>

Про вдосконалення порядку державної реєстрації нормативно-правових актів у Міністерстві юстиції України та скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правових актів: Наказ Міністерства юстиції України від 12.04.2005 № 34/5. *Офіц. вісн. України*. 2005. № 15. Ст. 799.

Про затвердження форми висновку юридичної служби міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади та його територіальних органів, місцевих державних адміністрацій за результатами проведення юридичної експертизи проекту нормативно-правового акта: Наказ Міністерства юстиції України від 06.07.2011 № 1805/5. *Офіц. вісн. України*. 2011. № 53. Ст. 2122.

Тема 12. Порядок ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів (колоквіум)

План

1. Поняття та значення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів (ЄДРНПА). Мета створення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів.

2. Правові засади створення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів.

3. Міністерство юстиції України як держатель Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів.

4. Порядок ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів.

Завдання

1. Уповноважений Президента України з питань контролю за діяльністю Служби безпеки України скасував реєстрацію розпорядження Голови Служби безпеки України, про що склав висновок та повідомив про це Службу безпеки України. У висновку було зазначено, що причиною скасування реєстрації розпорядження Голови Служби безпеки України є визнання його таким, що втратило чинність.

Дайте юридичний аналіз ситуації. Чи відповідають дії Уповноваженого Президента України з питань контролю за діяльністю Служби безпеки України вимогам чинного законодавства? Який порядок реєстрації та скасування рішення про реєстрацію нормативно-правових актів Служби безпеки України встановлено законодавством?

2. Міська рада на своєму пленарному засіданні прийняла рішення про утворення реєстру правових актів відповідної територіальної громади міста, а також затвердження положення про порядок здійснення такої реєстрації та ведення реєстру міською радою. Міський голова відмовився підписувати рішення міської ради мотивуючи це тим, що питання реєстрації нормативно-правових актів не входить до компетенції відповідної ради.

Дайте юридичний аналіз ситуації та запропонуйте шляхи її вирішення. Чи мала право міська рада утворювати реєстр правових актів відповідної громади? Чи правомірні дії міського голови?

2. Громадська організація звернулася до Окружного адміністративного суду м. Києва із позовом до Виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) про визнання його розпорядження

«Про встановлення тарифів на послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій» незаконним та нечинним з моменту його прийняття. Представник позивача обґрунтував свої вимоги відсутністю передбаченої положеннями чинного законодавства України державної реєстрації розпорядження.

Дайте юридичний аналіз ситуації та запропонуйте шляхи її вирішення. Які рішення повинен прийняти суд?

Список нормативних актів і літератури

Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 № 2229-ХІІ. *Відом. Верхов. Ради України*. 1992. № 27. Ст. 382.

Про місцеве самоврядування: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Відом. Верхов. Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.

Про Єдиний державний реєстр нормативних актів: Указ Президента України від 27.06.1996 № 468/96. *Урядовий кур'єр* від 04.07.1996.

Про запровадження Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів та здійснення правової інформатизації України: Постанова Кабінету міністрів України від 11.12.1996 № 1504. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1504-96-п>

Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів та користування ним: Постанова Кабінету міністрів України від 23.04.2001 № 376. *Офіц. вісн. України*. 2001. № 17. Ст. 747.

Про затвердження Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади: Постанова Кабінету міністрів України від 28.12.1992 № 731. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/731-92-п>

Про затвердження Положення про порядок здійснення обліку та систематизації законодавства в органах та установах юстиції України: Наказ Міністерства юстиції України від 15.04.2004. № 31/5. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v31-5323-04>

Про вдосконалення порядку державної реєстрації нормативно-правових актів у Міністерстві юстиції України та скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правових актів: Наказ Міністерства юстиції України від 12.04.2005 № 34/5. *Офіц. вісн. України*. 2005. № 15. Ст. 799.

Про затвердження форми висновку юридичної служби міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади та його територіальних органів, місцевих державних адміністрацій за результатами проведення юридичної експертизи проекту нормативно-правового акта: Наказ Міністерства юстиції України від 06.07.2011 № 1805/5. *Офіц. вісн. України*. 2011. № 53. Ст. 2122.

Тема 13. Опублікування та набрання чинності нормативно-правовими актами. Систематизація нормативно-правових актів

План

1. Значення опублікування нормативно-правових актів. Терміни опублікування нормативно-правових актів.
2. Види офіційних друкованих видань.
3. Значення набуття чинності нормативно-правовими актами. Способи набуття чинності нормативно-правовими актами.
4. Порядок набуття чинності актами, виданими різними суб'єктами нормотворчості.
5. Система законодавства, її ознаки та елементи. Взаємозв'язок між елементами системи законодавства.
6. Поняття та цілі систематизації законодавства. Види систематизації та їх загальна характеристика.
7. Результати систематизації. Роль систематизації законодавства у процесі правового регулювання суспільних відносин.

Завдання

1. На підставі аналізу чинних нормативно-правових актів, які встановлюють перелік та порядок реалізації повноважень Кабінетом Міністрів України з'ясуйте чи має право Уряд України упорядковувати прийняті ним нормативно-правові акти.
2. Проаналізуйте чинне законодавство на предмет наявності консолідованого нормативно-правового акту, наведіть приклад та надайте загальну характеристику такого акту.

3. Здійснить галузеву інкорпорацію з 10 пунктів (положень) на основі аналізу чинних законів України чи постанов Верховної Ради України.

Список нормативних актів і літератури

Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відом. Верхов. Ради України*. 1996. № 30. № 141.

Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-ХІІ. *Відом. Верхов. Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.

Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314.

Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 № 3855-ХІІ. *Відом. Верхов. Ради України*. 1994. № 16. Ст. 93.

Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації: Закон України від 23.09.1997 № 539/97-ВР. *Відом. Верхов. Ради України*. 1997. № 49. Ст. 299.

Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Відом. Верхов. Ради України* від 05.12.2014. № 49. Ст. 2056.

Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 № 1861-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2010. № 14, 15, 16, 17. Ст. 133.

Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014. № 794-VII. *Відом. Верхов. Ради України*. 2014. № 13. Ст. 222.

Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим: Закон України від 10.02.1998 № 90/98-ВР. *Відом. Верхов. Ради України*. 1998. № 29. Ст. 191.

Про Раду міністрів Автономної Республіки Крим: Закон України від 16.06.2011 № 3530-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2012. № 2, 3. Ст. 3.

Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. № 586-XIV. *Відом. Верхов. Ради України*. 1999. № 20. Ст. 190.

Про місцеве самоврядування: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Відом. Верхов. Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.

Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017. № 2136-VIII. *Відом. Верхов. Ради України*. 2017. № 35. Ст. 376.

Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16.11.1992 № 2782-ХІІ. *Відом. Верхов. Ради України*. 1993. № 1. Ст. 1.

Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV. *Відом. Верхов. Ради*

України. 2004. № 9. Ст. 79.

Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. *Відом. Верхов. Ради України*. 2005. № 35, 36, 37. Ст. 446.

Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 № 950. *Офіц. вісн. України*. 2007. № 54. Ст. 2180.

Про газету Верховної Ради України «Голос України»: Постанова Верховної Ради України від 05.04.2011 № 3173-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2011. № 28. Ст. 267.

Про затвердження Статуту редакції газети «Урядовий кур'єр»: Постанова Кабінету міністрів України від 26.04.2002 № 569. *Офіц. вісн. України*. 2002. № 18. Ст. 930.

Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності: Указ Президента України від 10.06.1997 № 503/97. *Офіц. вісн. України*. 1997. № 24. С. 11.

Про опублікування актів законодавства України в інформаційному бюлетені «Офіційний вісник України»: Указ Президента України від 13.12.1996 № 1207/96. Урядовий кур'єр від 19.12.1996.

Про інформаційний бюлетень «Офіційний вісник Президента України»: Указ Президента України від 12.02.2007 № 101/2007. *Офіц. вісн. України*. 2007. № 12. Ст. 409.

Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади: Указ Президента України від 03.10.1992 № 493/92. *Збірник указів Президента України*. 1992. № 4.

Про затвердження Положення про порядок здійснення обліку та систематизації законодавства в органах та установах юстиції України: Наказ Міністерства юстиції України від 15.04.2004. Режим доступу: № 31/5 <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v31-5323-04>

Про видання та розповсюдження інформаційного бюлетеня «Офіційний вісник України»: Наказ Міністерства юстиції України від 22.12.2006 № 102/5. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0102323-06>

Рішення Конституційного Суду України від 03.10.1997 р., № 4-зп (справа про набуття чинності Конституцією України). *Офіц. вісн. України*. 1997. № 42.

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України про офіційне тлумачення положень

частини четвертої статті 94 Конституції України від 09.10.2007 № 7-рп/2007. *Офіц. вісн. України*. 2007. № 79. Ст. 2963.

Кулик, О. Г. Методичні та організаційні засади систематизації законодавства України. Систематизація законодавства в Україні: проблеми теорії і практики. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України. 1999. С. 127 – 130.

Меленко, С. Консолідація як вид систематизації нормативно-правових актів: дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці, 2002.

5.САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Підготовка до практичних занять сприяє поглибленому вивченню основних тем курсу «Нормопроектувальна техніка та державна реєстрація нормативно-правових актів» і має за мету формування вмінь самостійно працювати з Конституцією України, законами, іншими нормативно-правовими актами України у сфері нормотворчості, спеціальною літературою. У процесі занять студентам надається методична допомога, а також

здійснюється контроль за їх самостійною роботою.

Формами самостійної роботи студентів є:

- 1) виконання окремих завдань при підготовці до практичних занять;
- 2) доопрацювання матеріалів лекцій;
- 3) робота в інформаційних мережах;
- 4) складання конспектів тем, що виносяться на самостійне вивчення;
- 5) збір, обробка та аналіз наукових джерел, а також правових актів різної юридичної сили з питань курсу.

Домашні завдання для самостійної роботи:

1. Оберіть одне із завдань, проаналізуйте та наведіть схематично:

1.1. Особливості правового регулювання нормотворчої діяльності в Україні.

1.2. Суб'єкти та стадії законотворчого процесу здійснюваного єдиним органом законодавчої влади в Україні.

1.3. Особливості процесу розробки та прийняття нормативно-правових актів шляхом референдуму.

1.4. Проблеми правового регулювання питання прийняття нормативно-правових актів шляхом Всеукраїнського референдуму.

1.5. Порядок розробки актів Президента України.

1.6. Нормотворча діяльність в системі органів виконавчої влади в Україні.

1.7. Участь членів територіальної громади у процесі розробки та прийняття нормативно-правових актів органами місцевого самоврядування.

1.8. Особливості прийняття рішень членами територіальної громади безпосередньо.

1.9. Порядок розробки і прийняття спільних нормативно-правових актів.

1.10. Порядок розробки і прийняття інших видів правових актів (на вибір).

2. Проаналізуйте та письмово наведіть статистичні дані та зробіть загальні висновки щодо:

2.1. Показників законотворчої роботи здійснюваної Верховною Радою України за роки незалежності.

2.2. Показників результатів експертної діяльності (на вибір).

2.3. Показників нормотворчої діяльності Президента України за останні 5 років.

2.4. Показників нормотворчої діяльності в системі виконавчих органів влади (на вибір).

2.5. Показників референдумної нормотворчості за роки незалежності.

2.6. Показників нормотворчої діяльності в органах місцевого самоврядування (в межах територіальної громади, членом якої ви є).

2.7. Показників участі громадськості у нормотворчому процесі (на вибір).

2.8. Стану реалізації Плану (планів) заходів Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС за останні 5 років.

2.9. Даних щодо кількісних показників нормативно-правових актів вищої юридичної сили, які втратили юридичну силу/були скасовані за останні 5 років в Україні.

2.10. Судової практики у сфері визнання нормативно-правових актів такими, що не відповідають закону (на вибір).

3. Надайте загальну характеристику:

3.1. Нормотворчої діяльності в Україні.

3.2. Стану чинного законодавства з точки зору додержання правил та вимог нормопроектувальної техніки.

3.3. Різних видів нормативно-правових актів.

3.4. Нормотворчого процесу в органах державної влади (на вибір).

3.5. Нормотворчого процесу в органах місцевого самоврядування (на вибір).

3.6. Набуття чинності різними видами нормативно-правових актів (на вибір).

3.7. Скасування/втрата чинності різними видами нормативно-правових актів (на вибір).

3.8. Здійснення правової експертизи та юридичного значення її результатів.

3.9. Державної реєстрації нормативно-правових актів в Україні.

3.10. Утворення та ведення реєстрів правових актів на місцевому рівні.

4. Запропонуйте власні підходи до розв'язання дискусійного питання:

4.1. Місце і значення нормопроектувальної техніки в системі професійної юридичної освіти і юридичній практиці.

Нормопроекування: наука vs навчальна дисципліна.

Ступінь впровадження правил та засобів нормопроектувальної техніки на рівні правового регулювання в Україні.

4.4.Судова практика як джерело права в Україні.

4.5.Проблеми розмежування нормотворчої компетенції.

4.6.Нормативно-правові акти місцевого самоврядування: їх роль та місце в системі законодавства та правовій системі України.

4.7.Інститут префекта як один з інструментів контролю нормотворчої діяльності місцевого самоврядування.

Значення результатів антикорупційної експертизи.

4.9.Гендерно-правова експертиза як засіб забезпечення рівних можливостей чоловіків та жінок: теорія та практика.

4.10.Цифрова експертиза проектів нормативно-правових актів як вимога сучасності.

СЛОВНИК ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ ТА ТЕРМІНІВ

Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів – це автоматизована система збирання, накопичення та опрацювання актів законодавства, яка складається з еталонного, страхового, робочого та інформаційного фондів.

Державна реєстрація нормативно-правового акта – процедурно-процесуальні дії уповноважених суб'єктів (Міністерства юстиції України та його територіальних органів) щодо проведення правової експертизи на відповідність нормативно-правового акта Конституції та законодавству України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і протоколам до неї, міжнародним договорам України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, та *acquis communautaire*, а також з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, прийняття рішення про державну реєстрацію цього акта, присвоєння йому реєстраційного номера та занесенні до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів.

Навчальна дисципліна «Нормопроектувальна техніка та державна реєстрація нормативно-правових актів» – це система наукових знань у галузі проблем і методик вироблення і систематизації нормативно-правових актів, необхідних і достатніх для цілісного уявлення про теорію нормотворчості, правила, прийоми і засоби нормо-проектувальної техніки, а також для формування навиків з підготовки, прийняття і державної реєстрації різних видів нормативно-правових актів у процесі підготовки юристів, державних службовців, фахівців органів державної влади і місцевого самоврядування.

Нормативно-правовий акт – офіційний письмовий документ, який приймається (ухвалюється чи санкціонується) уповноваженим суб'єктом в межах його повноважень та визначених Конституцією і законами України порядку і формі, спрямований на встановлення, зміну, доповнення (перегляд) або скасування правових приписів, що стосуються широкого кола адресатів і розраховані на багаторазове застосування.

Нормативно-правовий договір – двостороння або багатостороння угода, внаслідок якої встановлюються, змінюються чи скасовуються норми права.

Нормопроектувальна техніка – це система усталених теоретико-прикладних правил, вироблених практикою нормотворчості, якими окреслено засоби і методи розробки та написання досконалих за формою, структурою і змістом нормативно-правових актів.

Нормотворчість – врегульований законодавством вид цілеспрямованої юридичної діяльності суб'єктів, спеціально уповноважених приймати, змінювати чи скасовувати нормативно-правові акти, що здійснюється в межах

компетенції у встановлених процедурно-процесуальних формах.

Нормотворчий процес – це сукупність дій і процедур щодо підготовки, прийняття, зміни (перегляду), набуття чинності та скасування нормативно-правових актів, що здійснюється уповноваженими суб'єктами.

Підзаконні нормативно-правові акти – це акти, що приймаються уповноваженими нормотворчими суб'єктами на основі і на виконання законів (розвивають чи деталізують окремі їх положення) і не повинні суперечити їм.

Правовий акт — це письмовий акт, виданий державним органом, установою, організацією, в якому міститься припис, обов'язковість виконання якого забезпечує держава; висловлює владні веління та спрямований на регулювання суспільних відносин.

Правові аксіоми – загальновизнані істини, що не потребують доказування та прямо або опосередковано відображаються у праві.

Принципи права – керівні засади, що відображають зміст і спрямованість правового регулювання суспільних відносин.

Систематизація законодавства – це діяльність із впорядкування законодавства, приведення його до внутрішньо узгодженої системи.

Судовий прецедент – це принцип, на основі якого ухвалене рішення (та його частина, що має назву *ratio decidendi*) у конкретній справі, що є обов'язковим для суду тієї самої або нижчої інстанції при вирішенні в майбутньому всіх аналогічних справ або виступає зразком тлумачення закону.

Юридична дефініція – визначення будь-якого поняття, що відображає суттєві (якісні) ознаки явища, предмету.

Юридична конструкція – це засіб нормотворчої техніки, який забезпечує логічність, стрункість та взаємозв'язок окремих елементів будови нормативно-правового матеріалу.

Юридична презумпція – це припущення про те, що ймовірний факт має місце в усіх випадках.

Юридична техніка – це сукупність вироблених в юриспруденції засобів і правил досконалого зовнішнього виразу в текстах правових актів певного правового змісту.

Юридична фікція – техніко-юридичний прийом, за допомогою якого неіснуюче становище визнається нормотворцем як реальне, існуюче і набуває загальнообов'язкового характеру внаслідок його закріплення в правовому приписі.

Юридичний документ — це письмовий акт, який складається згідно з правовими вимогами та містить правову інформацію (підтвердження прав, обов'язків або підтвердження юридичних фактів, подій чи дій, що тягнуть виникнення певних прав та обов'язків). Він є письмовим актом, який встановлює, розвиває, змінює чи припиняє певні правовідносини або фіксує юридично значущі факти й дії.

7.ПОТОЧНИЙ ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Опис предмета курсу

Курс	Напрямок, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу (структура залікового кредиту)
<p>Кількість кредитів ECTS: 4,0</p> <p>Загальна кількість годин: 120</p> <p>Тижневих годин: 4</p>	<p>ступінь «Магістр»</p> <p>спеціальність 081 «Право»</p>	<p>Вибіркова</p> <p>Лекції: 22</p> <p>Практичні заняття: 26</p> <p>Індивідуальна робота: 72</p> <p>Самостійна робота: 72</p> <p>Вид контролю[^] Поточний контроль. Іспит</p>

Курс «Нормопроектувальна техніка та державна реєстрація нормативно-правових актів» включає такі теми:

Загальна частина навчального курсу «Нормопроектувальна техніка та державна реєстрація нормативних актів»:

тема 1 – «Нормопроектувальна техніка та державна реєстрація нормативно-правових актів як навчальна дисципліна»;

тема 2 – «Теоретично-правові засади нормотворчості в Україні»;

тема 3 – «Правова природа нормативно-правових актів, їх класифікація»;

тема 4 – «Нормопроектувальна техніка, її зміст та елементи»;

тема 5 – «Правила формування змісту нормативно-правового акту»;

тема 6 – «Система структурних одиниць нормативно-правового акту.

Реквізитні вимоги до нормативно-правового акту»;

тема 7 – «Мова і стиль нормативно-правового акту»;

тема 8 – «Юридична термінологія»;

тема 9 – «Помилки при використанні правил і засобів нормопроектувальної техніки та способи їх усунення. Правова експертиза проектів нормативно-правових актів»;

- тема 10 – «Антикорупційна експертиза нормативно-правових актів»;
- тема 11 – «Порядок державної реєстрації нормативно-правових актів»;
- тема 12 – «Порядок ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів»;
- тема 13 – «Опублікування та набрання чинності нормативно-правовими актами. Систематизація нормативно-правових актів».

Організація поточного контролю

Оцінювання знань студентів з курсу «Нормопроектувальна техніка та державна реєстрація нормативно-правових актів» здійснюється на основі результатів поточного контролю (ПК). Загальним об'єктом оцінювання знань студентів є відповідні частини навчальної програми з навчальної дисципліни «Нормопроектувальна техніка та державна реєстрація нормативно-правових актів», засвоєння якої відповідно перевіряється під час ПК.

Завданням ПК є перевірка розуміння та засвоєння навчального матеріалу частини курсу, здатності осмислити зміст теми чи розділу, умінь застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань.

Об'єктами поточного контролю знань студентів з нормопроектувальної техніки і державної реєстрації нормативно-правових актів є успішність студентів на практичних заняттях та виконання контрольної роботи.

Оцінювання результатів ПК здійснюється викладачем наприкінці вивчення курсу.

Критеріями оцінювання ПК є:

- а) систематичність, активність та успішність роботи студента на практичних заняттях – від 0 до 3 балів;
- б) оцінка за індивідуальну роботу (згідно із вимогами) – від 0 до 8 балів;
- в) самостійна робота студентів (виконання аналітичних та інших завдань) – від 0 до 5 балів;
- б) оцінка за контрольну роботу (у тому числі у формі тестів) – від 0 до 8 балів.

Виконання контрольної роботи може проводитися у формі тестування.

Конкретний перелік тестів, їх критерії оцінювання визначаються кафедрою і доводяться до відома студентів на початку навчального року.

Підсумковий бал за результатами ПК оформляється під час останнього практичного заняття відповідного семестру.

Загальна кількість балів за ПК складає 60 балів. Результати ПК знань студентів вносяться до відомості обліку поточної успішності та є основою для визначення загальної успішності і враховуються при виставленні балів за підсумковий контроль знань (ПКЗ).

Студент допускається до складання іспиту за умови отримання ним не менше 30 балів за результатами практичних занять, виконання самостійної роботи, індивідуальної роботи, підсумкової контрольної роботи.

У разі невиконання завдань ПК з об'єктивних причин, студенти мають право, за дозволом декана (викладача), скласти їх до останнього практичного заняття. Час та порядок складання визначає деканат та кафедра.

7. ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА – індивідуальне навчально-дослідне завдання

Відповідно до «Положення про організацію навчального процесу в Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого»

індивідуальна робота студентів з курсу нормопроектувальна техніка та державна реєстрація нормативно-правових актів права може включати в себе:

- 1) участь у роботі студентського наукового гуртка, студентських конференціях, конкурсах, олімпіадах;
- 2) написання есе та їх презентацію на практичному занятті;
- 3) анотацію прочитаної додаткової літератури, бібліографічний опис літератури;
- 4) конспектування монографічної літератури;
- 5) підготовку й опублікування наукової статті, тез наукової доповіді на конференції;
- 6) збір та аналіз нормативно-правових актів за темами (питаннями теми);
- 7) аналіз судової практики з окремих питань дисципліни.

Вибір студентом видів індивідуальної роботи здійснюється за узгодженням з викладачем. Організацію, контроль та оцінку якості виконання індивідуальної роботи здійснює викладач. За індивідуальну роботу студент максимально може отримати 8 балів.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ»

1. Поняття, предмет і структура навчальної дисципліни «Нормопроектувальна техніка та державна реєстрація нормативно-правових актів».
2. Завдання і значення навчальної дисципліни «Нормопроектувальна техніка та державна реєстрація нормативно-правових актів» для зміцнення законності і правопорядку, підвищення рівня правової і культури професійного юриста, формування правової держави в Україні.
3. Місце і значення навчальної дисципліни «Нормопроектувальна техніка та державна реєстрація нормативно-правових актів» в системі професійної юридичної освіти і юридичній практиці.
4. Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни «Нормопроектувальна техніка та державна реєстрація нормативно-правових актів».
5. Поняття і сутність нормотворчості.
6. Види нормотворчості та їх загальна характеристика.
7. Референдум або народна нормотворчість.
8. Законотворчість і підзаконна нормотворчість.
9. Основні принципи нормотворчості: законність, науковість, рівень юридичної техніки, гуманізм, демократизм, гласність.
10. Нормотворчий процес: поняття та сутність.
11. Етапи та стадії нормотворчого процесу.
12. Поняття і види нормотворчих відносин.
13. Суб'єкти і об'єкти нормотворчих відносин.
14. Нормотворча компетенція.
15. Правове регулювання нормотворчої діяльності в Україні.
16. Поняття і класифікація юридичних документів.
17. Поняття і види правових актів.
18. Нормативно-правові акти: поняття, юридичні властивості та види.
19. Співвідношення нормативно-правових актів з іншими джерелами норм права.
20. Нормативні правові договори: поняття і види.
21. Нормативні судові рішення (судові прецеденти): поняття, особливості та види.
22. Міжнародне право і правова система України: їх взаємозв'язок і взаємодія.
23. Поняття та ознаки юридичної техніки як чинника ефективності правотворчої, правореалізаційної та правозастосовної діяльності.

24. Проблема визначення та співвідношення понять «юридична техніка», «правотворча техніка», «законодавча техніка», «нормопроектувальна техніка» у нормативних та наукових джерелах.
25. Поняття та ознаки нормопроектувальної техніки.
26. Елементи нормопроектувальної техніки: засоби й правила нормотворчої техніки.
27. Поняття та загальна характеристика правил нормопроектувальної техніки.
28. Поняття та загальна характеристика засобів нормопроектувальної техніки.
29. Стан нормопроектувальної техніки в Україні та перспективи її використання.
30. Правила формування змісту нормативно-правових актів: загальна характеристика.
31. Правила досягнення відповідності правових норм ціннісним установкам суспільства (соціальна адекватність).
32. Основні способи і прийоми формування змісту нормативно-правових актів.
33. Логічність викладення матеріалу в нормативно-правовому акті.
34. Поняття та ознаки юридичних конструкцій у нормопроектувальній техніці.
35. Значення юридичних конструкцій у нормопроектувальній техніці.
36. Принципи права та правила їх використання.
37. Юридичні дефініції: поняття та основні ознаки.
38. Види юридичних дефініцій та їх місце у тексті нормативно-правового акту.
39. Значення юридичних дефініцій для формування змісту нормативно-правових актів.
40. Правові презумпції: поняття, ознаки та види.
41. Значення правових презумпцій для формування змісту нормативно-правових актів.
42. Поняття, види та значення фікцій.
43. Аксиоми: поняття та особливості їх використання.
44. Вимоги до внутрішньої форми нормативно-правового акту.
45. Структурні одиниці нормативно-правового акту.
46. Заголовок та преамбула як структурні одиниці нормативно-правового акту.
47. Заключні положення, примітки, додатки як правила щодо форми нормативно-правового акту.
48. Формальні (реквізитні) вимоги стосовно форми нормативно-правового акту.
49. Вид правового акту. Назва, дата його прийняття та реєстраційний номер.

50. Загальна характеристика юридичної мови.
51. Система лінгвістичних засобів нормативно-правового акту.
52. Лексичні та синтаксичні правила.
53. Юридична термінологія.
54. Правила використання юридичної термінології у нормопроектувальній діяльності.
55. Стиль нормативно-правових актів.
56. Вимоги до стилю нормативно-правових актів.
57. Тональність юридичного письма.
58. Поняття і види помилок при застосуванні правил і засобів нормопроектувальної техніки.
59. Основні змістовні помилки при застосуванні правил і засобів нормопроектувальної техніки.
60. Основні формальні помилки при застосуванні правил і засобів нормопроектувальної техніки.
61. Причини та основні напрямки попередження та усунення помилок при застосуванні правил і засобів нормопроектувальної техніки.
62. Поняття і зміст експертизи проектів нормативно-правових актів.
63. Значення експертизи проектів нормативно-правових актів.
64. Види правової експертизи нормативно-правових актів та їх характеристика.
65. Правова експертиза проектів нормативно-правових актів.
66. Зміст та роль правової експертизи у забезпеченні належної якості нормативно-правових актів.
67. Принципи і методи здійснення правової експертизи проектів нормативно-правових актів.
68. Проблеми удосконалення правової експертизи проектів нормативно-правових актів в Україні.
69. Правова основа проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів.
70. Поняття та завдання антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів.
71. Суб'єкти та предмет антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів.
72. Методологія проведення антикорупційної експертизи.

73. Корупціогенні фактори та техніко-юридичні недоліки проектів нормативно-правових актів, способи їх виявлення та оцінки.
74. Шляхи усунення корупціогенних факторів у нормопроектуюванні.
75. Проведення громадської антикорупційної експертизи.
76. Особливості проведення антикорупційної експертизи Національним агентством з питань запобігання корупції.
77. Правове регулювання державної реєстрації нормативно-правових актів.
78. Органи, що здійснюють державну реєстрацію нормативно-правових актів.
79. Акти, що підлягають державній реєстрації.
80. Терміни подачі нормативно-правових актів та терміни їх реєстрації.
81. Реєстрація спільно виданих нормативно-правових актів або актів, положення яких поширюється на інші органи.
82. Вимоги до нормативно-правових актів, що подаються на державну реєстрацію.
83. Підстави та порядок відмови у державній реєстрації нормативно-правових актів.
84. Скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правового акту.
85. Поняття та значення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів.
86. Мета створення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів.
87. Правові засади створення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів.
88. Порядок ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів.
89. Значення опублікування нормативно-правових актів.
90. Терміни опублікування нормативно-правових актів.
91. Види офіційних друкованих видань.
92. Значення набрання чинності нормативно-правовими актами.
93. Способи набуття чинності нормативно-правовими актами.
94. Порядок набрання чинності актами, виданими різними суб'єктами нормотворчості.
95. Система законодавства, її ознаки та елементи.
96. Взаємозв'язок між елементами системи законодавства.
97. Поняття та цілі систематизації законодавства.
98. Види систематизації та їх загальна характеристика.
99. Результати систематизації.

100. Роль систематизації законодавства у процесі правового регулювання суспільних відносин.

Зміст

1. Вступ.....	4
2. Загальний розрахунок годин лекцій, практичних занять, самостійної роботи.....	6
3. Програма навчальної дисципліни.....	7
4. Завдання до практичних занять.....	12
5. Самостійна робота студентів.....	55
6. Словник основних понять та термінів.....	58
7. Поточний та підсумковий контроль знань студентів.....	61
8. Індивідуальна робота студентів – індивідуальне навчально-дослідне завдання.....	64
9. Контрольні запитання.....	65